

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ**

**ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІНЬ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ
ХХІ СТ. У ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ПІВДНЯ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка 4 курсу 07-442 групи
Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітньо-професійної програми Історія
та археологія

Константінова Ганна Віталіївна

Керівник:

к.і.н., доцентка Михайленко Г. М.

Рецензент:

Кузьміч Я. Я. методист комунального закладу
«Центр туристсько-краєзнавчої творчості
учнівської молоді» Херсонської обласної ради

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Дослідження, присвячені новій історії України.....	5
1.1. Політична, військова історія та адміністративно-територіальний устрій у дослідженнях історикинь.....	5
1.2. Соціальне життя та економічний розвиток у роботах українських дослідниць.....	10
1.3.Культура, освіта та духовне життя у студіях українських вчених	17
РОЗДІЛ II. Наукові студії, що висвітлюють новітню історію України..	23
2.1. Дослідження українських історикинь, присвячені політичній, військовій історії та адміністративно-територіальному устрою	23
2.2. Роботи українських дослідниць, присвячені соціально-економічному розвитку.....	25
2.3. Наукові розвідки українських вчених, присвячені культурі, освіті та духовному життю.....	30
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Актуальність дослідження. Історіографічний зріз відіграє важливу роль для розуміння здобутків в царині історичної науки та для окреслення напрямів наступних дослідницьких пошуків. Крім того, аналіз внеску історикинь у розвиток історичних студій дозволяє визначити, наскільки долученими є жінки до проведення історичних розвідок. Ці два аспекти визначають актуальність проведеного дослідження.

Мета цієї роботи полягає у дослідженні внеску українських історикинь кінця ХХ – поч. ХХІ ст. у вивчення історії Півдня України.

Поставлена мета вимагає розв’язання низки **завдань**:

1. визначити тематичну спрямованість історичних розвідок українських історикинь;
2. скласти бібліографічний перелік праць, присвячених історії Півдня України;
3. охарактеризувати роботи, що стосуються політичної та військової історії;
4. розглянути дослідження, що пов’язані з адміністративно-територіальним устроєм;
5. дослідити роботи українських історикинь, що присвячені соціальним та економічним аспектам життя населення;
6. проаналізувати праці дослідниць, що стосуються культурного та духовного розвитку населення.

Об’єктом дослідження є українська історична наука наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є наукові розвідки українських історикинь кінця ХХ – початку ХХІ ст., присвячені Півдню України.

Хронологічні межі насамперед визначаються окресленими для аналізу межами діяльності історикинь: кінець ХХ – початок ХХІ ст. Наукові розвідки

українських дослідниць, що розглядаються, охоплюють період від XVII ст. і до сьогодення.

Територіальні межі: У поняття «Південь України» зазвичай включають Запорізьку, Дніпропетровську, частину Донецької, Херсонську, Одеську, Миколаївську області, Автономну Республіку Крим. У данній кваліфікаційній роботі, зважаючи на вимоги до обсягу, увага зосереджена на матеріалах, що висвітлюють віхи та особливості історичного розвитку територій Херсонської, Одеської та Миколаївської областей.

РОЗДІЛ І. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСВЯЧЕНІ НОВІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1.1. Політична, військова історія та адміністративно-територіальний устрій в дослідженнях істориків

Дослідження українських істориків здійснюються у руслі загальних тенденцій історичної науки. Регіональні студії покликані відтворити найбільш значимі і насичені подіями періоди в історії краю. Беручи до уваги розвідки з історії Півдня України, можна констатувати, що найбільше привертало увагу дослідниць події Нового часу та Новітньої доби.

У політичній і військовій історії України XVII-XIX ст. неабияку роль відіграє козацтво. Історикині досліджують різноманітні аспекти цього періоду: Місце фортеці Очаків в політиці гетьманів (Т.А. Якубова (Додаток Б, № 580-582)), міжнародний статус Запорозжя в 1711-1713 рр. (С.С. Андреева (Додаток Б, № 1)), Дунайське та Бузьке козацьке військо (О.А. Бачинська (Додаток Б, № 18, 20, 22-23, 25-26, 31, 33-34, 40) та Л.М. Маленко (Додаток, Б № 351-353, 355)).

Показовою є стаття О. А. Бачинської «З історії Дунайського козацтва (1828-1869 рр)». В ній дослідниця охарактеризувала процес створення війська, його функції та роль у Кримській війні, зокрема в обороні Одеси 10-11 квітня 1854 р [3].

Важливою військовою одиницею в зазначений час є Новоросійське (Херсонське) військове поселення кавалерії, дослідженням якого займається В.Л. Цубенко (Додаток Б, № 540-541, 544). У своїй статті «Військова організація Новоросійського (Херсонського) військового поселення кавалерії (1817-1857)» історикиня розповіла про його створення та склад. Цікавим є описаний дослідницею відкуп рекрутів, який був затверджений 26 серпня 1818 р.: він дозволяв викупити 1 рекрута за 2 карбованці з 500 осіб, також дослідниця зазначила, що від рекрутської служби звільнялись «лише сліпі на

два ока, без руки або без ноги або позбавлені всякої дії» [44, с. 37]. В.Л. Цубенко охарактеризувала процес набору нових військових за допомогою кантоністів – дітей солдатів. Маніфестом 26 серпня 1856 р. ця категорія була ліквідована [44, с. 38]. Дослідниця зазначила, що підрозділи Новоросійського військового поселення брали участь у російсько- турецькій (1828-1829 рр.) та Кримській війні 1853-1856 рр., а також у придушенні Польського (1831 р.) і Угорського (1849 р.) повстання.

Важливим аспектом політичної історії є дипломатія та робота консульств, які досліджує Л.Г. Білоусова (Додаток Б, № 46) та Л.А. Вовчук (Додаток Б, № 61, 63-64, 66-68, 70-77) . Її статті присвячені впливу консулів на різні сфери життя суспільства, а також російсько-американським, російсько-іспанським, російсько-австрійським відносинам. У дослідниці є і узагальнюючі роботи. Показовою є стаття «Правова основа діяльності дипломатичних представництв зарубіжних країн на Півдні України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)», в якій дослідниця визначає правовий статус консула, його функції та повноваження, а також права та привілеї. Зокрема історикиня розповідає про можливість піднімати прапор своєї держави на будинку консульства, але тільки за дозволу місцевої влади і з застереженням, що це не надає права недоторканності [6, с. 56]. Характерною для політики російської імперії була вимога знання російської мови, так, наприклад, в британського посла в Одесі вимагали вести переписку російською мовою, на що той відмовився і йому порекомендували дублювати свої листи з перекладом [6, с. 57].

Окремо слід виділити роботу О.Ю. Штепко «З історії освоєння острова Зміїний наприкінці ХІХ ст.: дипломатичні суперечки та нові господарі», яка демонструє процес перебування острову під владою Османської Порти, а потім Румунії, та всі військові дії в цей час[46].

Вагомою частиною політичного життя Півдня України початку ХХ ст. є революційні події. Це питання у своїх роботах досліджують О.М. Караульна (Додаток Б, № 238), Н.О. Сіталова (Додаток Б, № 458). Г.Ф. Турченко та

Є.П. Назарова (Додаток Б, № 485-486). Цікавим прикладом є робота Г.Ф. Турченко, Є.П. Назарової «Революція 1905-1907 рр.: Одеський конвент», в якій вчені охарактеризували намагання виокремити Південь України в самостійний регіон та створення Конвенту – органу влади, який мав виконувати урядові функції [40]. Історикині зазначили про участь у ньому представників різноманітних політичних сил.

Адміністративно-територіальний устрій є важливою складовою для розуміння певного історичного періоду, який досліджується. В рамках нової історії України він важливий, адже в той час він постійно піддавався змінам. Дослідженню цього питання присвятили свої роботи І.В. Савченко (Додаток Б, № 427-428), Л.Л. Левченко (Додаток Б, № 326-329) та А.В. Карпова (Додаток Б, № 240),

Прикладом є робота Л.Л. Левченко «Адміністративно-територіальний устрій та управління у Миколаївському військовому губернаторстві у ХІХ ст.». Цікавим аспектом цього дослідження є те, що при створенні Миколаївського військового губернаторства, враховувалась не територіальний аспект, а зв'язок з флотом та суднобудуванням. Дослідниця охарактеризувала функції військового губернатора, який підпорядковувався напряму міністерствам російської імперії. Л.Л. Левченко детально розповіла про систему управління та її структуру у військовому губернаторстві [23].

Історикиня описала поліцію, створену у 1806 р. військовим губернатором І.І де Траверсе. Дослідниця охарактеризувала вплив Кримської війни (1853-1856 рр.) на Миколаївське військове губернаторство та подальше зменшення повноважень губернатора. З 1870 р. він мав право втручатись в справи міста тільки якщо Дума та управа не виконували своїх повноважень або робили це не згідно з законодавством [23, с. 134]. Л.Л. Левченко в своїй роботі дала чітке уявлення про занепад Миколаївського військового губернаторства протягом 1819-1895 рр. в результаті чого в Миколаєві в 1900 р. було створено градоначальство.

Необхідно також відмітити губернські межові установи, які займались визначенням кордонів населених пунктів. Дослідженням цього аспекту життя займається Ю.О. Коник (Додаток Б, №. 253-256, 261, 263-264) Прикладом є її робота «Еволюція губернських межових установ півдня України останньої третини XVIII ст. – першої третини XIX ст.: від Новоросійської межової експедиції до Херсонської губернської креслярні».

В ній історикиня охарактеризувала склад Новоросійської межової експедиції, особливістю якого була наявність помічників. Як зазначає дослідниця, працівники саме цієї установи вперше провели та нанесли на карту повітову мережу південноукраїнських земель [17, с. 79]. Ю.О. Коник зазначила державний акт «Установлення для управління губерній Всеросійської імперії», прийнятий 7 листопада 1775 р., який визначав, що в кожній губернії має бути губернський, а в кожному повіті повітовий землемір [17, с. 79-80]. Дослідниця охарактеризувала перетворення Новоросійської межової експедиції в Катеринославську, потім в Вознесенську і згодом – в Херсонську креслярню.

Важливим аспектом адміністративно-територіального устрою є органи місцевого самоуправління. Це питання має безліч аспектів, які досліджують українські історикині. Так, В.В. Герасименко аналізує діяльність міських голів Одеси (Додаток Б, № 89-90), Л.В. Баличева досліджує діяльність органів місцевого самоврядування у сфері протипожежної охорони (Додаток Б, № 11), земельні питання вивчають А.О. Дорошева (Додаток Б, № 209-210) та Л.О. Цибуленко (Додаток Б, № 514-516).

Також є роботи А.О. Дорошевої (Додаток Б, № 207-208) та В.М. Константінової (Додаток Б, № 273, 279) присвячені загальній характеристиці органів місцевого самоуправління. Прикладом є праця А.О. Дорошевої «Самоврядування в приморських містах Півдня України у другій половині XIX ст.» в якій дослідниця охарактеризувала процес становлення самоврядування у Херсоні, Одесі та Миколаєві, визначила важливі законодавчі документи які регулювали це питання [13].

Історикиня визначила повноваження губернаторів та міських дум, а також визначила особливість міського самоврядування Миколаєва у 70-80-х рр. XIX ст. – міську думу контролювали поліція та губернатор, через те що місто мало військовий статус. А.О. Дорошева охарактеризувала негативний вплив «контрреформ» 1889-1892 рр. на міське самоврядування і описала діяльність, якою займалось міське самоуправління.

Окремо виділяється діяльність Херсонського губернського земства як органу місцевого самоврядування, яка цікавить багатьох дослідниць. Серед цих досліджень виділяються певні тематики, які ми розглянемо.

Освітні та культурні питання в діяльності земств досліджують Н.М. Кузовова (Додаток Б, № 279-278, 300-301) та Л.Т. Рябовол (Додаток Б, № 424-425). Прикладом є робота «Внесок земських установ у розвиток і становлення шкільної історичної і правознавчої освіти в Україні (на матеріалах Херсонської губернії)» Л.Т. Рябовол [35]. В ній дослідниця охарактеризувала підготовку до провадження історичної та правознавчої освіти в загальноосвітнє навчання, а саме про підготовку курсів з цих предметів для вчителів, а також окреслила принципи і методи, якими керувались земські освітяни при навчанні. Історикиня також порівняла навчальні плани міністерських, земських та церковнопарафіяльних шкіл.

Медичними питаннями в діяльності земств цікавляться О.А. Майстренко (Додаток Б, № 346-349), Н.А. Кругла та О.П. Безлуцька (Додаток Б, № 295). В роботі О.А. Майстренко «До історії становлення санітарно-профілактичного напрямку в медичній діяльності Херсонського губернського земства» охарактеризовані негативні наслідки через відсутність будь-яких заходів під час холерних епідемій 1866–1872 рр. [26]. Проте ці наслідки змусили лікарів замислитись щодо поліпшення санітарних умов населення. Історикиня розповіла про діяльність Херсонського губернського земства з 1869 р. у сфері вісощеплення, а також про створення у 1878 р. центрального медичного органу – постійної медичної комісії при губернській управі. Дослідниця описала систему організації земської медицини лікаря

П.Г. Брюховського [26, с. 359-360]. Визначним у цій роботі є той факт, що в ній зазначено, що в 1886 р. на території Херсонської губернії почалось створення першої в Україні санітарної організації [26, с. 360].

Важливим аспектом діяльності земства Херсонської губернії як органу місцевого самоуправління були статистичні дослідження демографії. Саме цей аспект досліджує О.В. Герінбург (Додаток Б, № 96-99). Прикладом є її робота «Статистико-демографічні дослідження Херсонського земства: методи збору і обробки даних». В ній дослідниця охарактеризувала анкетний (бланковий), експедиційний (екскурсійний), подвірно-описовий та кореспондентський методи, а також метод групувань, зазначила їх переваги та недоліки [7]. Зазначила вплив досвіду Чернігівського земства на впровадження подвірно-описового методу. О.В. Герінбург визначила процес впорядкування зібраних даних за допомогою обліковою та картковою системами. Варто також згадати дослідження, Н.О. Котової пов'язане з діяльністю статистичних комітетів на Одещині у ХІХ - на початку ХХ ст. (Додаток Б, № 293).

Отже, серед політичних та військових аспектів Нової історії Півдня України історикинь цікавлять питання військових формувань і поселень, а також дипломатичні відносини та визначення кордонів. Серед питань адміністративно-територіального устрою в зазначений період дослідниці вивчають діяльність різноманітних органів місцевого самоуправління.

1.2. Соціальне життя та економічний розвиток в роботах українських дослідниць

Соціально-економічний розвиток – важлива частина історичних досліджень. На півдні України його вивчають О.А. Бачинська (Додаток Б, № 19, 35), В.А. Добровольська (Додаток Б, № 204), Н.В. Діанова (Додаток Б, № 170), В.М. Константінова (Додаток Б, № 267, 271), О.М. Марченко (Додаток Б, № 377), С.Б. Надибська (Додаток Б, № 398) та В.Г. Церковна (Додаток Б, № 509).

Також виділяються роботи присвячені виключно або соціальним, або економічним аспектам життя. Серед історикинь, які вивчають соціальне життя можемо виділити: Г.В. Ветрову (Додаток Б, № 58), Н.М. Діанову (Додаток Б, №174), О.М. Марченко (Додаток Б, № 378) та Л.А. Савенко (Додаток Б, № 426).

Економічний розвиток населення Півдня України досліджують Г.В. Ветрова (Додаток Б, № 57), І.І. Гаврильченко (Додаток Б, № 82) та В.М. Константінова (Додаток Б, № 272). Проте соціально-економічний розвиток має багато різноманітних складових, які ми розглянемо далі.

Можемо визначити роботи, присвячені певним соціальним станам. Різноманітні аспекти життя дворянства досліджують М.І. Башли (Додаток Б, № 43-44) та Л.Ф. Циганенко (Додаток Б, № 522, 524-525, 527, 530-531, 534, 537, 539). Купецтво у всіх його проявах вивчають А.В. Гедьо (Додаток Б, № 88), Г.А. Сигида (Додаток Б, № 434-435) та В.Г. Церковна (Додаток Б, № 510). Л.М. Маленко досліджує козацтво і його особливості життя (Додаток Б, № 354).

Становище селян у своїх роботах розглядають В.В. Ликова (Додаток Б, № 338) та О.М. Марченко (Додаток Б, № 375), а формування буржуазії та робітництва – Г.В. Ветрова (Додаток Б, № 59-60). І саме роботу Г.В. Ветрової «Формування промислового робітництва на Півдні України у другій половині ХІХ ст.» ми можемо взяти для прикладу. В ній дослідниця проаналізувала передумови створення робітництва як окремого стану, в яких сферах воно працювало, а також його етнічний склад та зазначила, що прийшло робітництво переважало над місцевим [5].

Окремий пласт робіт складають дослідження присвячені сімейним стосункам. Можна виділити роботи Ю.В. Качан (Додаток Б, № 241), Ю.Ю. Королевської (Додаток Б, № 290), О.М. Марченко (Додаток Б, № 376), І.М. Петренко (Додаток Б, № 409) та Н.О. Петрової (Додаток Б, № 414). Прикладом є робота «Регулювання шлюбно-сімейних відносин на Півдні України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): гендерний аспект», автором

якої є Ю.Ю. Королевська. В ній дослідниця визначила вплив церкви на стосунки в сім'ї, а також проаналізувала матеріали Першого всезагального перепису російської імперії 1897 р [19].

Необхідною складовою соціального розвитку є участь населення в громадських та політичних організаціях, адже завдяки ним люди можуть гуртуватись навколо власних інтересів або ж національності.

Дослідженнями таких організацій займаються Н.О. Гончарова (Додаток Б, № 132), О.В. Кульчицька (Додаток Б, № 308-313) та Є.П. Назарова, (Додаток Б, № 400-401). Цікавою є робота О.В. Кульчицької «Південні яхт-клуби в кінці ХІХ - на початку ХХ ст.». Перш за все, дослідниця зазначила що яхт-клуби були фізкультурно-спортивними організаціями. Авторка розповіла про створення цих товариств в Одесі, Миколаєві та Херсоні, їх організацію навчань та змагань, а також про відомих особистостей, які були учасниками змагань та клубів, зокрема, згадала С.І. Уточкіна, спортсмена та льотчика. Історикиня розповіла також і про створення власних яхт, так зокрема у Миколаєві в у 1889 р. була побудована 7,5-тонна яхта «Адмірал» [21, с. 27].

Важливою складовою соціального життя є взаємодія між собою різноманітних народів, які проживають на певній території, адже розуміючи їх взаємовпливи, міграційні процеси, вплив на економіку, соціальне життя та культуру можна краще осягнути особливості життя в тому історичному періоді, який досліджується.

На Півдні України завжди проживало багато різноманітних народів, тому історикині приділяють цьому питанню значну увагу. Так, історію турецького та татарського населення у своїх працях вивчають О.А. Бачинська (Додаток Б, № 29-30, 37) та А. В. Дізанова (Додаток Б, № 139), гагаузів – Л.В. Чорна (Додаток Б, № 545). Історію проживання греків на Півдні України досліджують О.А. Бачинська (Додаток Б, № 21), В.С. Волониць (Додаток Б, № 81), Ю.С. Негода (Додаток Б, № 402) та О.О. Уварова (Додаток Б, № 495, 496), євреїв – А.В. Гедьо (Додаток Б, № 87), І.М. Гербеєва (Додаток Б, № 91), та І.С. Дружкова (Додаток Б, № 218), С.Б. Кузьміна (Додаток Б, № 303),

В.В. Ликова (Додаток Б, № 339), Л.В. Новікова (Додаток Б, № 406), Ю.В. Прокоп (Додаток Б, № 415-418) та Л.Ф. Циганенко (Додаток Б, № 529).

Діяльності та життю поляків присвячують свої праці О.А. Бачинська (Додаток Б, № 32), І.Г. Верховцева (Додаток Б, № 56) та О.А. Третьякова (Додаток Б, № 474), болгар – С.Б. Кузьміна (Додаток Б, № 306), французів – Г.В. Батенко (Додаток Б, № 17). Л.Ф. Циганенко у своїх роботах проаналізувала перебування вірменського та російського населення в Південній Бессарабії, яка становить частину сучасної Одеської області (Додаток Б, № 523, 533), а О.О. Феденко (Додаток Б, № 498-500) та О.В. Господаренко (Додаток Б, № 145) дослідили вплив італійців на розвиток півдня України. Життя німецького населення та ромів на Півдні України вивчили О.А. Бачинська (Додаток Б, № 39, 42) та Е.М. Стюпченко (Додаток Б, № 468), а С.Б. Кузьміна має роботу присвячену проживанню виключно ромів (Додаток Б, № 307). Окремо можна виділити роботи О.А. Бачинської (Додаток Б, № 28, 38-39), В.Г. Церковної (Додаток Б, № 513) та Л.Ф. Циганенко (Додаток Б, № 536) присвячені українцям як етнічній групі.

Є багато дослідниць, які присвячують свої роботи загальній картині національного населення та його впливу на різноманітні сфери життя. Можемо виділити таких українських вчених: О.А. Бачинська (Додаток Б, № 24, 27, 41), І.І. Гаврильченко (Додаток Б, № 83-84), О.В. Герінбург (Додаток Б, № 95), Н.М. Діанова (Додаток Б, № 186), В.М. Константінова (Додаток Б, № 276), С.Б. Кузьміна (Додаток Б, № 304-305), М.Б. Тарасова (Додаток Б, № 473), Л.Ф. Циганенко (Додаток Б, № 528), Н.В. Шушляннікова (Додаток Б, № 569) та Л.В. Якиминська (Додаток Б, № 577).

Прикладом є робота М.Б. Тарасової «Участь іноземців у становленні соціально-економічного простору Південної України в кінці XVIII ст. – 1870-х рр.». У цій статті дослідниця характеризує вплив іноземних купців на розвиток торгівлі в Херсоні. Як зазначає історикиня, у досліджуваний хронологічний відрізок, українські та російські прізвища практично не зустрічалися у списках купців[38, с. 58]. М.Б. Тарасова також зазначила участь

іноземців в адміністративному управлінні, в розвитку освіти, медицини. Так, наприклад Іван Христофорович, грек, створив першу в Херсоні чоловічу гімназію, а француз Карл Францович організував першу стаціонарну лікарню в Одесі. Цікавим виявився факт, що у 1804 р. француз Вільгельм Рув'є став засновником промислового вівчарства на території сучасної Херсонської області [38, с. 59].

Важливим аспектом розвитку суспільства є урбанізація. Дослідженням цього питання займаються Т.С. Водотика (Додаток Б, № 78), Н.М. Діанова (Додаток Б, № 171,187), В.М. Константинова (Додаток Б, № 266, 268, 274-275, 277, 279-282) та О.М. Марченко (Додаток Б, № 372). Яскравим прикладом є робота В.М. Константинової «Темпи зростання чисельності міського населення південної України середини ХІХ – початку ХХ ст.». В ній дослідниця охарактеризувала темпи зростання населення різних міст, містечок та сіл Херсонської губернії [18].

Неабияку роль у розвитку економічного життя відіграє торгівля. Т.Є. Богданова (Додаток Б, № 50), Ю.І. Головко (Додаток Б, № 100-121), Н.В. Діанова (Додаток Б, № 168) та В.В. Степаненко (Додаток Б, № 460-466) досліджують різноманітні аспекти торгівельного життя. Наприклад, Ю.І. Головко у своїй праці «Становлення митної мережі на півдні України (1776-1819 рр.)» охарактеризувала розвиток митних установ і розділила його на 4 етапи, які пов'язані з приєднанням територій та запровадженням міністерської системи управління митною справою [8]. Також дослідниця виокремила особливості південноукраїнських митних установ, наприклад, в Одесі митницю контролював градоначальник.

Обговорення економічного розвитку напевно неможливе без досліджень, присвячених промисловості. Суднобудування у своїх роботах досліджує Н.О. Рижева (Додаток Б, № 423), І.О. Шандра (Додаток Б, № 556), скотопереробне виробництво – Л.О. Цибуленко (Додаток Б, № 521), а ще в одній зі своїх праць вона дослідила розвиток залізничного транспорту (Додаток Б, № 518). Дослідженню залізничного та морського транспорту свою

діяльність присвячує О.А. Камінська (Додаток Б, № 231-233), а таку галузь техніки, як авіація, вивчає О.А. Юрченко (Додаток Б, № 571-572). Цікавим аспектом економічного життя є створення маяків в Одесі, що в одній зі своїх праць проаналізувала О.В. Сандурська (Додаток Б, № 429).

Для прикладу можна використати роботу Н.О. Рижевої «Світові новації у суднобудуванні та їх вплив на зміни технологій виробництва кораблів на Півдні України (друга половина ХІХ ст)», в якій дослідниця охарактеризувала становлення виготовлення панцерних кораблів у світі, зокрема у Франції та Англії, а також зазначила які зміни в виробництві приніс цей новий тип суден [34]. Історикиня розглянула вплив цих інновацій на створення в 70-х рр. ХІХ ст. таких суден в Миколаєві.

Необхідною для розвитку складовою економічного життя є розвиток фінансової справи. Різноманітні кредитно-банківські установи досліджують І.С. Дружкова (Додаток Б, № 217, 219-222), В.М. Константінова (Додаток Б, № 270), Л.Ф. Циганенко (Додаток Б, № 535, 538) та В.В. Шевченко (Додаток Б, № 561-564).

Найяскравіше кредитно-банківські установи описала І.С. Дружкова у своїй праці «Становлення системи державних кредитних установ на Півдні України першої половини ХІХ ст.». Дослідниця розповіла про створення перших державних обмінних та облікових контор в Одесі та їх функції. І.С. Дружкова охарактеризувала діяльність ощадних скарбниць, а також зазначила особливість Херсонської губернії в першій половині ХІХ ст.: переважання приказів громадської опіки серед кредитних закладів [14, с. 156] і охарактеризувала їх діяльність. Так вона розповіла, що з 1829 р. на прикази Новоросійських губерній було поширено право надавати позики під заставу виноградників [14, с. 156]. Історикиня описала процес створення та особливості нової банківсько-кредитної установи після французько-російської війни 1812 р. – Комерційного банку. І.С. Дружкова у своїй праці приділила значну увагу розвитку обліково-позикових операцій Комерційного банку та в цілому його діяльності. Дослідниця розповіла про особливості існування

Одеської контори цього банку а також про надання кредиту некредитними органами в Херсоні, Одесі та Миколаєві.

Важливою складовою економічного життя є земельне питання, дослідженням якого у своїх працях займаються О.М. Балухтіна (Додаток Б, № 12-15), А.О. Дорошева (Додаток Б, № 206), В.В. Ликова (Додаток Б, № 337) та І.С. Міронова (Додаток Б, № 382). Прикладом такої роботи є «Приватне особисте землеволодіння духовних осіб півдня України В 1877-1905 рр.» О.М. Балухтіної, в якій дослідниця детально проаналізувала розвиток приватного землеволодіння духовних осіб, охарактеризувала розміри їх наділів [2].

Окремим аспектом, якому присвячено декілька робіт Н.О. Гончарової та І.С. Міронової є реформи другої половини ХІХ ст. Праці І.С. Міронової присвячені реалізації Столипінської аграрної реформи (Додаток Б, № 380, 389) та реформи скасування тілесних покарань у каторжних тюрмах (Додаток Б, № 390). Н.О. Гончарова одну зі своїх робіт присвятила загальному огляду впровадження реформ 60-70-х рр. ХІХ ст. (Додаток Б, № 127), а В.М. Константінова – міській реформі в контексті м. Миколаєва (Додаток Б, № 269).

Під час розгляду соціально-економічного життя вважаємо за необхідне також згадати про роботи І.С. Міронової присвячені розвитку пошти на території півдня України (Додаток Б, № 384, 386, 392). Прикладом є її робота «Морські пароплавні товариства Півдня України в міжнародній пошті ХІХ ст.», в якій дослідниця охарактеризувала створення поштового зв'язку між Одесою та Константинополем, а також описала правила, які регулювали його [31]. Історикиня зазначила про створення Чорноморського пароплавного товариства, російського товариства пароплавства і торгівлі та товариства Добровільного флоту, які доставляли пошту між Одесою та іншими портами. Дослідниця охарактеризувала правила, якими вони керувались та загалом їх діяльність.

Слід відмітити таку соціально важливу діяльність як благодійність та меценатство. Вони мають великий вплив на розвиток не тільки соціального життя, а й культурного, адже пожертви відбувались не тільки для підтримки матеріального становища певних верств суспільства, таких як жербаки, бідні матері або люди з алкоголізмом, а й для побудови храмів та виділення стипендій на освіту.

Питання меценатства дворянства досліджують Н.О. Гончарова (Додаток Б, № 123-126, 128-131, 133), Т.М. Моїсеєва (Додаток Б, № 394) та Л.Ф. Циганенко (Додаток Б, № 526), а одна з робіт Н.М. Діанової присвячена благодійності козацтва (Додаток Б, № 162). Допомогу від різноманітних організацій в своїх працях аналізували І.С. Гребцова (Додаток Б, № 147), К.А. Петрова (Додаток Б, № 410, 412), В.О. Стременецька (Додаток Б, № 467) та В.Г. Церковна (Додаток Б, № 512), релігійних громад – О.О. Баковецька (Додаток Б, № 2), В.П. Ганзуленко (Додаток Б, № 85), Н.Ю. Краснянська (Додаток Б, № 294). Можна виділити роботи І.С. Міронової (Додаток Б, № 379, 387-388) та К.А. Петрової (Додаток Б, № 411, 413), які в своїх працях аналізували боротьбу з жебрацтвом та пияцтвом серед різних верств населення і допомогу в цьому різноманітних благодійних організацій, а також статтю А.В. Гедьо, пов'язану з боротьбою з дитячою безпритульністю (Додаток Б, № 86).

Отже, соціально-економічному життю присвячено безліч робіт. Серед головних аспектів, яким присвячують свої дослідження українські історикині, можемо виділити питання становища різноманітних соціальних станів та народів, розвитку торгівлі, промисловості та фінансової справи, а також вплив різних реформ, стан землеволодіння, урбанізація та розвиток культури благодійності.

1.3. Культура, освіта та духовне життя у дослідженнях українських вчених

Передовсім варто зазначити дослідниць, які мають праці, присвячені загальному огляду культурного життя населення в окреслений період на півдні України, а саме О.В. Бобіна (Додаток Б, № 49), Н.В. Шушляннікова (Додаток Б, № 567, 570). Важливою працею, що присвячена соціальному розвитку, а саме веденню громадських книг, є стаття О.Ю. Коник та О.М. Крючкової (Додаток Б, № 257), у якій дослідниці аналізують особливості заповнення цих документів у 1920-х рр. на Херсонщині.

Значний пласт досліджень присвячених культурному життю займає вивчення різноманітних культурних та просвітницьких організацій. Українські історикині досліджують не тільки українські організації (О.М. Караульна (Додаток Б, № 236) та А.А. Кучеренко (Додаток Б, № 314-315)), а й польські (Н.В. Шушляннікова (Додаток Б, № 568) та А.А. Кучеренко (Додаток Б, № 314)) та німецькі (О.О. Синявська (Додаток Б, № 448)) Виділяється також праця Л.Г. Білоусової «Національні товариства в Одесі в ХІХ – на початку ХХ ст.», присвячена загальній картині національних товариств в Одесі (Додаток Б, № 47).

Показовою є робота О.М. Караульної «Діяльність культурно-громадських товариств півдня України кінця ХІХ - початку ХХ ст. як приклад формування національної самосвідомості (на матеріалах Миколаївського губернаторства)». В цій статті дослідниця визначила періодизацію громадсько-культурного розвитку кінця ХІХ – початку ХХ ст. і також охарактеризувала негативний вплив російської цензури. Історикиня розповіла про діяльність Комітету народних читань у сфері проведення просвітницьких лекцій. Проте, згідно з тематикою цих лекцій, яку охарактеризувала дослідниця, вони були направлені не тільки на ознайомлення з українською історією та культурою, а й на інтереси імперії, тому читання відбувались на теми пов'язані з російськими діячами та політиками [15, с. 29]. Схожим за напрямком діяльності був особливий комітет піклування про народну тверезість організовував літературні вечори на яких вивчались твори українських письменників. Дослідниця детально охарактеризувала діяльність

«Просвіти» створеної у 1907 р. яка зокрема створила аматорський театральний колектив, репертуар якого складався з творів українських класиків.

Освіта є об'єктом досліджень багатьох українських історикинь. Т.Г. Єрич досліджує питання шкільної освіти (Додаток Б, № 225), Ю.А. Конюшенко (Додаток Б, № 283-285), А.С. Коробчук (Додаток Б, № 286, 288-289), Г.С. Левченко (Додаток Б, № 323-324), Ж.М. Сердюк (Додаток Б, № 431), О.О. Синявська (Додаток Б, № 438, 439, 443, 445, 447, 452), С.М. Ситняківська (Додаток Б, № 453) та В.Л. Цубенко (Додаток Б, № 542) вивчають розвиток різноманітних освітніх закладів на півдні України. Окремий аспект дослідження в питанні освіти складають праці присвячені національній освіченості, його вивчають О.А. Бачинська та К. Глушкова (Додаток Б, № 36), І.М. Гербеєва (Додаток Б, № 93), В.А. Добровольська (Додаток Б, № 201. Виділяються також праці Н.М. Діанової (Додаток Б, № 157-158, 169), В.А. Добровольської (Додаток Б, № 203) О.О. Синявської (Додаток Б, № 450) та О.О. Федорчук (Додаток Б, № 502, 505-506) присвячені взаємодії релігії з освітою.

В.А. Добровольська (Додаток Б, № 194, 196-200, 202, 205), Ю.Ю. Королевська (Додаток Б, № 291, 292), Ж.М. Сердюк (Додаток Б, № 430, 432) та Г.Г. Яковенко (Додаток Б, № 578) досліджують питання жіночої освіти на Півдні України. Яскравим прикладом роботи з такою тематикою є стаття «Розвиток вищої жіночої освіти в Одесі у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.» В.А. Добровольської. В ній дослідниця охарактеризувала доступ до освіти жінок в ХІХ ст., зокрема зазначила про Університетський статут 1863 р. який забороняв жінкам знаходитись в університетських аудиторіях. Проте, як зазначає вчена, в 1870-х рр. інтелігенція почала наполягати на доступі до вищої освіти для жінок [12, с. 45]. Історикиня охарактеризувала програму створеного у 1895 р. Лекційного комітету. В.А. Добровольська описала особливості прийому, навчання та фінансування Вищих жіночих курсів (1906 р.) та Одеських жіночих медичних курсів (1910 р.).

Питання церкви та релігії Півдня України досліджуються багатьма українськими істориками. Ю.В. Василевич (Додаток Б, № 54-55), І.М. Гербеєва (Додаток Б, № 92), Н.М. Діанова (Додаток Б, № 154-156, 159-161, 163, 165-167, 173, 175-180), О.О. Уварова (Додаток Б, № 497), О.О. Федорчук (Додаток Б, № 502), досліджують життя та діяльність духовних осіб.

Будівництво різноманітних храмів, церков, костьолів у своїх працях вивчають О.О. Баковецька (Додаток Б, № 5-6, 9-10), Н.М. Діанова (Додаток Б, № 164), О.М. Дорошенко (Додаток Б, № 212), О.С. Коваль (Додаток Б, № 244) та Г.М. Маринченко (Додаток Б, № 366). Цікавою є публікації Ю.О. Коник, присвячена іноземним монархам в Херсоні (Додаток Б, № 260) та Фонд Херсонського духовного правління (Додаток Б, № 265). В.Л. Цубенко в одній зі своїх праць дослідила формування історичних кладовищ м. Одеси, що поділялись за віросповіданням (Додаток Б, № 543).

Важливими є роботи Н.М. Діанової (Додаток Б, № 172, 182-185, 188, 190), Т.Г. Єрич (Додаток Б, № 223), С.М. Каюк (Додаток Б, № 242), В.М. Константінової (Додаток Б, № 278), О.С. Любанської (Додаток Б, № 345), О.М. Марченко (Додаток Б, № 374) та О.О. Федорчук (Додаток Б, № 504) присвячені різним релігіям та їх впливу на суспільство. Прикладом є праця Н.М. Діанової «Роль католицького населення у розвитку міст Південної України в першій половині ХІХ ст.», в якій дослідниця охарактеризувала процес становлення інституцій римо-католицької церкви в Одесі. Цікавим фактом з цієї статті є те, що на 1844 р. найбільший католицький храм був в Одесі, враховуючи що на Півдні України всього їх діяло 18 [10, с. 173]. Дослідниця порівнює кількість католицького населення за списками римо-католицьких парафій Херсону, Миколаєва, Ананьєва, Вознесенська та Одеси. Н.М. Діанова в цій роботі окреслила види діяльності католицького населення різних національностей, їх вплив на економіку та культуру півдня України.

Вагомим аспектом культурного розвитку є функціонування преси. Її становленню та розвитку на півдні України присвячені роботи І.С. Гребцової (Додаток Б, № 148-149), Г.С. Левченко (Додаток Б, № 319-320, 322, 325) та

А.В. Шевченко (Додаток Б, № 559). Прикладом є стаття Г.С. Левченко «З історії зародження та становлення газетної справи в Одесі в ХІХ ст.» В цій роботі дослідниця охарактеризувала розвиток газетної справи у країнах західної Європи та в російській імперії, частиною якої в той час був південь України. Історикиня зазначила зміни, які принесли реформи 1860-х рр. в розвиток газетної справи. Дослідниця розповіла про створення першої типографії в Одесі та друк першої книги. Як зазначає вчена, в 1857 р. в місті засновано 4 типографії, а до 1890 р. їх було вже 35 [22, с. 250]. Г.С. Левченко охарактеризувала негативний вплив цензури, яка не давала можливість розвитку для україномовної преси, тому вся преса того часу була або російськомовною, або велась французькою.

Окремо хочемо виділити дослідниць, які присвячують свої роботи життю та діяльності визначних осіб, які вплинули на розвиток культури, освіти та науки. Так, А. В. Шевченко досліджує діяльність В.І. Гошкевича (Додаток Б, № 560), Л.І. Лісунець – Є.К. Воронцової (Додаток Б, № 343-344), Задесенець Я.М. – М.С. Мордвинова (Додаток Б, № 226-227). Л.В. Новікова аналізує діяльність А.О. Скальковського (Додаток Б, № 404-405, 407). Г.С. Левченко має статтю присвячену А.Б. Ашику (Додаток Б, № 321), А.С. Коробчук – В.П. Кандибі (Додаток Б, № 287).

Окремі роботи О.О. Синявської присвячені діяльності О.І. Маркевича (Додаток Б, № 440, 442, 446), Й.Г. Михневича (Додаток Б, № 441), М.Н. Мурзакевича (Додаток Б, № 449). О.С. Морозова в одній зі своїх робіт дослідила діяльність В.А. Страдомського (Додаток Б, № 396), В.А. Добровольська – В. Лігіна (Додаток Б, № 195). О.Ю. Коник в одній зі своїх праць проаналізувала життя та діяльність П.Б. Гречини (Додаток Б, № 259), О.О. Марущак – П.Я. Белякова (Додаток Б, № 371), І.Ю. Сінкевич – В.М. Раєвського (Додаток Б, № 4, 57), а Л.О. Цибуленко – М.Ф. Чернявського (Додаток Б, № 517).

Виокремлюються дослідниці І.В. Чорноіваненко та О.М. Дорошенко, які присвячують свої роботи родам Скадовських (Додаток Б, № 546-548, 550-555)

та Скаржинських (Додаток Б, № 211, 213-216) відповідно, а також Т.В. Березовська, яка вивчає рід Аркасів (Додаток Б, № 45). О.М. Марченко та І.М. Мезенцева присвятили спільну статтю вивченню роду Вікторових (Додаток Б, № 373).

Є роботи які не підійшли до виділених нами груп, проте мають цікаву тематику: О.О. Синявської про створення архіву в Одесі в ХІХ – на початку ХХ ст. (Додаток Б, № 437) та стаття О.М. Караульної про бібліотечні установи на Миколаївщині кінця ХІХ – початку ХХ ст. та розвиток аматорського театрального мистецтва (Додаток Б, № 234 та 235).

Отже, серед основних тематик робіт українських історикинь, присвячених культурному життю населення на півдні України можна виділити питання освіти населення, розвитку церкви та різноманітності релігій в зазначеному регіоні, життя та діяльності визначних осіб, а також становлення і розвиток культурних організацій.

Дослідження українських історикинь присвячені півдню України в період Нової історії є важливим та актуальним надбанням. Тематики їхніх робіт включають різноманітні аспекти політичного, військового, соціального, економічного та культурного життя населення.

РОЗДІЛ II.

НАУКОВІ СТУДІЇ, ЩО ВИСВІТЛЮЮТЬ НОВІТНЮ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

2.1. Дослідження українських істориків присвячені політичній, військовій історії та адміністративно-територіальному устрою

Багатьох українських істориків цікавить насичений подіями Новітній період історії України. У своїх дослідженнях вчені звертаються до різноманітних аспектів життя та взаємодії населення, зокрема і до політичних і військових та розвитку адміністративно-територіального устрою.

Політична та військова історія цього періоду представлена працями Л.Левченко (Додаток Б, № 332, 335), Г.Ф. Турченко (Додаток Б, № 482-484, 487-492) та О.Ю. Штепко (Додаток Б, № 565). Г.Ф. Турченко у своїх працях досліджує особливості та перебіг подій 1917-1920 рр., зокрема, встановлення на Півдні України влади Директорії УНР та крах денікінського фронту, а також вона виокремила плани більшовицької влади щодо європейської революції в контексті Півдня України.

Г.Ф. Турченко також має праці присвячені теоретичним питанням, зокрема українськості Півдня України. Прикладом є її робота «Історичний вибір: Південна Україна чи Новоросія». В ній дослідниця розповідає про невдалу русифікаторську політику на Півдні України в ХІХ ст., адже російська імперія не змогла перетворити Південь України на асимільовану частину, край зміг зберегти свою українськість. Після Лютневої революції 1917 р. південноукраїнські землі взяли активну участь у національно-визвольному русі. Результати цієї боротьби можна охарактеризувати словами Г.Ф. Турченко: «Незважаючи на жорсткий опір російського Тимчасового уряду, який прагнув відірвати південний регіон від України і залишити у складі російської держави, переважна більшість населення Півдня виявила

бажання бачити свій край складовою частиною Української Народної Республіки» [39, с. 80] .

Історикиня також проаналізувала вплив дипломатичної політики режиму П.Скоропадського на міжнародне розуміння приналежності Півдня України до Гетьманату. Проте подальші події склались не так позитивно для Півдня України, адже незабаром він потрапив під владу білогвардійців та більшовиків яких не цікавила ідея Української незалежної держави. Дослідниця відзначила позитивні моменти українізації 20-30-х рр. ХХ ст, а також охарактеризувала процеси колективізації та депортацій з точки зору переходу селянства в міста.

Л.Л. Левченко у своїх працях досліджувала питання військової авіації та Українського грецького походу 1919 р. Прикладом служить робота «Повітроплавні частини в Миколаєві періоду Української революції 1917-1921 рр.» в якій дослідниця вивчає виникнення авіаційних підрозділів у Миколаєві а також аналізує участь цих підрозділів у революційних подіях 1917 – початку 1918 р. [24].

О.Ю. Штепко присвятила одну зі своїх робіт історії острову Зміїний: «Військова історія острову Зміїний: залучення острівного простору у світові війни». В ній дослідниця охарактеризувала роль острову у подіях Першої та Другої світових війн. Історикиня також зазначила його головне призначення: «...його використовували для того, щоб винести якомога далі кордон виявлення ворожих кораблів та поодиноких суден»[45, с. 101].

Л.А. Вовчук не обмежується у своїх дослідженнях дипломатії та консульствам іноземних країн періодом нової історії. Її роботи присвячені також і новітній історії Півдня України: діяльності іноземних консулів у добу національно-визвольних змагань (Додаток Б, № 62), радянсько-японським відносинам в міжвоєнний період (Додаток Б, № 69), а також італійській родині яка постраждала в роки Великого терору (Додаток Б, № 65).

Важливим питанням в період Новітньої історії є діяльність політичних партій, яке у своїх працях вивчали Т.Г. Турченко та О.С. Ядловська (Додаток

Б, № 493, 573, 575-576) Так, О.С. Ядловська у роботі «Партії та громадсько-політичні організації малочисельних етнічних груп на Півдні України в добу Центральної Ради», вчена аналізує створення та діяльність політичних організацій вірмен, латишів, литовців, естонців, румунів та молдаван. Також вона зазначила, що були етнічні громади які організовували суто громадські організації: чорногорці, греки, болгары та грузини. Цікавим виявився факт пов'язаний з татарами та турками, адже вони не організовували ніяких організацій, проте все одно зазнавали переслідувань[47, с. 45].

Окремою сторінкою політичного життя періоду окупації України радянським режимом є дисидентський рух. Цьому аспекту життя у вимірі діяльності В.В. Ігрунова присвятила свою роботу «З історії самвидаву та дисидентського руху в УРСР: справа В.В.Ігрунова в архіві УСБУ в Одеській області...» О.А. Шановська (Додаток Б, № 557).

Особливості міського самоуправління та його діяльність протягом 1917-1920 рр. досліджували О.В. Господаренко (Додаток Б, № 143-144), Л.Л. Левченко (Додаток Б, № 331) та Л.О. Цибуленко (Додаток Б, № 519). Прикладом є робота Л.О. Цибуленко «Система міського самоврядування Півдня України при розбудові держави П. Скоропадського». Дослідниця зазначила зміни в місцевому самоврядуванні які вели до зменшення його повноважень та свободи. А за часів окупації австро-німецькими військами України всі повноваження щодо управління перейшли до їх рук. Проте дослідниця визначила і позитивні зміни: були відновлені приватна власність і свобода підприємництва [42].

Отже, серед праць українських історикинь в зазначений період важливе місце займають різноманітні події та аспекти Української революції 1917-1921 рр. Є також регіональні дослідження пов'язані з подіями Першої та Другої світових воєн, а також з політичною діяльністю населення.

2.2. Роботи українських дослідниць присвячені соціально-економічному розвитку

Вагомим аспектом соціального життя є розвиток санітарно-побутових умов, боротьба з різноманітними хворобами та медичними організаціями. К.О. Ілюхіна (Додаток Б, № 230), Г.Х. Кязимова (Додаток Б, № 317) та К.Ф. Марквас (Додаток Б, № 367-370), М.А. Срібна (Додаток Б, № 459) присвячують свої дослідження саме цій тематиці. Прикладом є робота К.Ф. Марквас «Санітарний стан міста Херсон у 20-х роках ХХ ст.» в якій історикиня аналізує вплив житлової кризи на санітарний стан. Дослідниця окреслила такі проблеми які посилювали антисанітарію: відсутність доступу до каналізації та водогону, незадовільний стан комунальних лазень та неякісне прибирання самого міста. К.Ф. Марквас окреслила основні епідемії що панували в місті в 1920-х рр. а також намагання населення їм протистояти [28].

Промисловість ХХ ст. не залишилась осторонь інтересів українських історикинь. Зокрема Т.В. Оніпко в одній зі своїх робіт досліджує питання впливу на загальний стан економіки України одеської консервної фабрики у 20-х рр. ХХ ст. (Додаток Б, № 408). Л.Л. Левченко та Л.І. Синявська досліджують суднобудівництво півдня України (Додаток Б, № 333 та 436 відповідно). Для прикладу візьмемо працю Л.І. Синявської «Діяльність суднобудівних підприємств Сходу і Півдня України у 1917-1918 рр.». В ній дослідниця проаналізувала наслідки революційних подій 1917 р. на цю підприємницьку галузь, охарактеризувала проект корабля заводу «Наваль». Історикиня описала конфлікти між робітниками та адміністрацією заводів «Россуд» та «Наваль» у Миколаєві та їх наслідки [36].

Важливим аспектом економічного життя населення Півдня України ХХ ст. є спорудження Каховської ГЕС, та його наслідки. Це питання в рамках всього Дніпровського гідрокаскаду досліджує Н.В. Горло (Додаток Б, № 134-142). В своїй статті «Основні підходи до забудови сіл та житлового будівництва у зоні водосховищ Дніпровського гідрокаскаду: історичний аспект (50 – 70-ті рр. ХХ ст.)» вона висвітлила питання створення нових сіл у зв'язку з затопленням старих. Історикиня зазначила недоліки у цьому процесі:

спорудження будинків у зоні береобвалення, транспортні проблеми, погане забезпечення будівельних матеріалів і відсутність доступу до води [9, с. 364-365]. Також під час побудови нових сіл, втрачалось традиційне планування і самобутність українського села.

У І.С. Міронової є праці присвячені економіці зазначеного періоду. В своїй праці «Діяльність Одеської військово-польової пошти в період Першої світової війни» дослідниця визначила всі особливості функціонування пошти у військовий час [30]. Історикиня охарактеризувала такий програмний документ як Положення про польове управління військ у військовий час. Дослідниця визначила процес формування Одеської військово-польової пошти, її склад та обов'язки. І.С. Міронова окреслила вплив цензурної політики на діяльність пошти, зокрема про обмеження на листування німецькою мовою.

Інша праця цієї дослідниці «Грошові випуски міста Одеса 1917-1919 рр.» присвячена випуску нових грошових знаків. Історикиня підрахувала обсяги місцевих, денікінських та радянських грошей та їх негативний вплив на стан економіки [29].

Трагічним аспектом життя українського народу є Голодомор ХХ ст. Долю етнічних меншин вивчають дослідниці Т.Ю. Іванова та М.Е. Козирева (Додаток Б, № 228 та 246 відповідно). Також цій темі свої роботи присвячували О.О. Баковецька (Додаток Б, № 3-4, 8), Н.М. Кузовова (Додаток Б, № 296) та О.О. Синявська (Додаток Б, № 451). Прикладом є робота О.О. Баковецької «Голодомор 1932-33 років – регіональний аспект (на матеріалах Баштанського району Миколаївської області)» [1]. В цій статті дослідниця докладно описала хід подій геноциду українського народу, зокрема всі постанови які змушували виконувати нереальні плани хлібозаготівлі та покарання за їх невиконання. Історикиня також навела приклади сфабрикованих особистих справ репресованих. О.О. Баковецька описала і вивезення зерна закордон під час Голодомору.

Українські історикині присвячують свої роботи ще одній складній сторінці нашої історії – Голокосту. Це питання у своїх працях досліджували Т.Ю. Грімайло (Додаток Б, № 150), Н.М. Кузовова (Додаток Б, № 302), Л.В. Новікова (Додаток Б, № 403) та Н.В. Сугацька (Додаток Б, № 469-472). Цікавим прикладом дослідження є стаття «Колаборантська преса як джерело вивчення Голокосту на півдні України» Н.В. Сугацької [37]. В цій роботі історикиня аналізує вплив преси на поширення антисемітизму, зокрема шляхом звинувачення євреїв у всіх труднощах та проблемах українського народу. Колаборантська преса також намагалась виправдати дії нацистів.

Українські історикині досліджують також життя та діяльність інших народів, що проживали на півдні України в окреслений період. Дослідженням перебування чехів займається С.А. Волкова (Додаток Б, № 79-80) та С.М. Коваленко (Додаток Б, № 243), поляків – О.А. Мягка (Додаток Б, № 397) та О.А. Третьякова (Додаток Б, № 477-480), німців – М.Е. Козирева (Додаток Б, № 247-252). Історії єврейського населення в цей період присвячені роботи Ю.Ю. Богуславської (Додаток Б, № 52), молдавського – Л.Л. Левченко та В.Г. Церковної (Додаток Б, № 330 та 511 відповідно). Життя корейців на Півдні України вивчає О.В. Бобіна (Додаток Б, № 48), а болгар – Т.Г. Єрич (Додаток Б, № 224).

Окремо можемо виділити праці присвячені загальним національним питанням. Так, питанням коренізації присвячують свої праці А.В. Дізанова, Т.Ю. Іванова (Додаток Б, № 192 та 229 відповідно), а також К.В. Мануїлова (Додаток Б, № 357-360). М.Е. Козирева та К.В. Мануїлова (Додаток Б, № 245 та 356 відповідно) присвятили свої праці національному адміністративно-територіальному будівництву. Ю.Ю. Богуславська (Додаток Б, № 51, 53) та О.С. Ядловська (Додаток Б, № 574) у своїх працях охарактеризували загальну картину етнічного складу. Прикладом є робота Ю.Ю. Богуславської «Етнічна мозаїчність Одеської області (друга половина ХХ ст.)» присвячена дослідженню розраховує мозаїчність, тобто поліетнічність Одещини за формулою М.Б. Еккеля. В своїй статті дослідниця використовує дані

Всесоюзних переписів за 1959, 1970, 1979 та 1989 рр. Вона також аналізує етнічну мозаїчність різних населених пунктів Одеської області [4].

Ще одним важливим аспектом життя є міграційні процеси. Ю.О. Коник досліджує це питання в контексті переміщень шведів (Додаток Б, № 262), А.М. Назарова – американців (Додаток Б, № 399). Загальні аспекти міграційних процесів та їх наслідки вивчає у своїх роботах Т.М. Пронь (Додаток Б, № 419-422). До прикладу, у дослідженні «Переселення українського населення з Польщі в Одеську область та його інтеграція в локальне середовище краю (1944–1946 рр.)» історикиня проаналізувала передумови та перебіг переселення українців на Одещину [33]. Дослідниця охарактеризувала недбале і цинічне ставлення місцевої влади до переселенців. Не дивлячись на те, що переселенці активно працювали, їхні потреби не задовольнялись і при цьому посилювалось соціальне напруження між переселенцями та місцевими. Зважаючи на ці обставини, багато переселенців виїзджали у західні області України.

На жаль, актуальними і в наш час залишаються праці присвячені періоду Другої світової війни. Дослідниці О.С. Дзинглюк (Додаток Б, № 151-153) та А.В. Дізанова (Додаток Б, № 191), О.Ю. Коник (Додаток Б, № 258), О.К. Міхеєва (Додаток Б, № 393) в своїх працях вивчають особливості соціально-економічної політики та їх наслідки в контексті нацистської, фашистської та радянської окупацій. Прикладом є робота А.В. Дізанової «Окупаційний режим в українському Подунав'ї (1941-1944 рр.)» в якій дослідниця докладно описала адміністративний устрій, введений румунською владою, намагання провести політику агресивної румунізації, а також окреслила негативний вплив окупації на економіку та загальний стан населення [11].

В окрему когорту варто виділити роботи присвячені репресіям радянської влади. Л.О. Цибуленко (Додаток Б, № 520) в одній зі своїх праць досліджує репресії поляків в часи Великого терору, а Л. Л. Левченко – литовців (Додаток Б, № 334). Як приклад узагальнюючої роботи можемо взяти

дослідження Л.Ф. Циганенко «Репресії проти населення Південної Бессарабії в перший місяць встановлення радянської влади в регіоні (червень-липень 1940 р.)». В цій роботі дослідниця розповіла про націоналізацію власності та перебіг репресій проти населення. Вона виділила 5 найбільш постраждалих від репресій народів цього регіону: «болгари, євреї, росіяни, румуни (молдовани), українці» [43, с. 435].

Отже, українські історикині присвячують свої праці різним аспектам життя народів в означений період, зокрема Голокосту та Голодомору, коренізації, міграційним процесам та репресіям. Також вчені досліджують санітарні проблеми, розвиток промисловості, в тому числі і створення Каховської ГЕС, фінансової справи. Не оминають дослідниці питання стану населення в період Другої світової війни.

2.3. Дослідження українських вчених присвячені культурі, освіті та духовному життю

Різноманітні аспекти розвитку освіти на півдні України в зазначений період цікавили не одну історикиню. В.В. Ленська, І.І. Тюрменко досліджують розвиток шкільної освіти у роки Другої світової війни та післявоєнний період відповідно (Додаток Б, № 336 та 494). Питання реалізації системи національної освіти у своїх роботах досліджували І.С. Міронова та В.Ю. Шевцова (Додаток Б, № 385 та 558). Освіту польського населення вивчає І.С. Міронова (Додаток Б, № 391) та О.А. Третьякова (Додаток Б, № 475-476). Г.Х. Кязимова в одній зі своїх робіт проаналізувала освіту на Півдні України в зоні румунської окупації (1941-1944 рр.) (Додаток Б, № 317). Ж.М. Сердюк в одній зі своїх робіт дослідила становлення викладання українською мовою в Одеській Маріїнській жіночій гімназії (Додаток Б, № 433). О.О. Морозан та О.О. Синявська займались у своїх працях дослідженням діяльності певних навчальних закладів (Додаток Б, № 395 та 444).

Для прикладу використаємо статтю О.О. Морозан «Підготовка педагогічних кадрів на Миколаївщині у 20–30-ті рр. ХХ ст». Дослідниця визначила провідний навчальний заклад – Миколаївський учительський інститут і проаналізувала умови вступу до нього. Історикиня визначила головну особливість тогочасної освіти – вплив бажань більшовицької партії. Дослідниця проаналізувала розвиток інституту протягом 1920-30-х рр., становлення додаткових інституцій при ньому. Охарактеризувала катастрофічну ситуацію з недостатньою кількістю педагогічних кадрів: «На початку 1930-х рр. інтелектуальний та освітній рівень нового кадрового поповнення істотно поступався дорадянській інтелігенції» [32, с. 79]. Історикиня розповіла про подальший розвиток інституту та його діяльності, проте відмітила жахливі наслідки репресій.

Тетральне життя Ізмаїлу в 1946-60-х рр. у своїй статті «Ізмаїл театральний в 1946-1960-ті роки (за матеріалами місцевого архіву)» дослідила В.Г. Церковна. В ній дослідниця розповіла про діяльність музично-драматичного українського театру й російського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, а також зазначила про ідеологічний вплив на репертуар театрів [41].

Важливим аспектом культурного життя ХХ ст. для Півдня України є зародження та розвиток кінематографу. Це питання у своїх роботах досліджує Г.І. Лізавенко (Додаток Б, № 340-342). Прикладом є її робота «Зародження кінематографу в Одесі», в якій дослідниця охарактеризувала діяльність Й.А. Тимченко як засновника кінематографу. Історикиня визначила еволюцію одеського кінематографу від «бродячого» до створення кіностудій. Дослідниця яскраво описала створення першого мультфільму в Україні – «Прекрасная Люканида или война усачей с рогаками» В. Старевичем, охарактеризувала діяльність Д. Харитонова та К. Борисова у кінематографічному мистецтві [25].

Діяльність архівів та архівна спадщина є предметом досліджень А.В. Карпової, яка в своїй статті «З історії архівної спадщини Херсонщини»

детально охарактеризувала історію та діяльність Державного обласного архіву [16], а Н.М. Кузовова у роботі «Партійний архів херсонського обкому КП(б)У – КПУ в 1944–1950-х рр. та створення радянської міфології» дослідила видавничу діяльність партійного архіву Херсонського обласного комітету КП(б)У – КПУ з часу створення до 1960 р. а також проаналізувала вплив радянської влади на його діяльність [20].

Розвиток церкви в ХХ-ХХІ ст. досліджують О.Ю. Балягузова (Додаток Б, № 16), Н.М. Діанова (Додаток Б, № 181, 189), Г.М. Маринченко (Додаток Б, № 363) та О.А. Третякова (Додаток Б, № 481). Релігійні громади вивчають у своїх роботах Є.О. Голощاپова (Додаток Б, № 122), А.І. Федорова (Додаток Б, № 501). Характерною особливістю питання церкви ХХ ст. є антирелігійна політика радянської влади. Її аспекти досліджують Г.Х. Кязимова (Додаток Б, № 316), А.І. Макарська (Додаток Б, № 350) та Г.М. Маринченко (Додаток Б, № 361-362, 364).

Прикладом є робота Г.М. Маринченко «Антирелігійна пропаганда засобами кіно та радіо за часів хрущовської «відлиги» (за матеріалами південних областей УРСР). В ній дослідниця розповідає про фільми з антирелігійною тематикою, а також про діяльність організацій в Миколаєві та Одесі які не тільки демонстрували фільми а й, як у випадку з Одеським будинком атеїста, проводили лекції спрямовані проти релігії, мали власну бібліотеку [27]. Історикиня розповіла про антирелігійні передачі по радіо. Проте попри всю цю діяльність релігійність населення подолати не вдалось.

Українські історикині присвячують свої дослідження певним визначним особам ХХ ст. та їх внеску в розвиток регіону. Так, І.Ю. Сінкевич досліджує життєвий шлях та науковий доробок краєзнавців Херсонщини: С.С. Кравця, Р.С. Остапенка та В.Ю. Чехутської (Додаток Б, № 454-456), Т.О. Гребінник – Й. К. Пачоського (Додаток Б, № 146). І.В. Ходак вивчає діяльність І.Т. Кливака (Додаток Б, № 507). І.В. Черноіваненко досліджує рід Скадовських і в цей період, зокрема в роки Першої світової війни (Додаток Б, № 549).

Загальні роботи пов'язані з культурним розвитком можна знайти в таких дослідниць, як О.О. Баковецька (Додаток Б, № 7), О.М. Караульна (Додаток Б, № 237), Г.М. Маринченко та В.В. Ревенко (Додаток Б, № 365).

Отже, українські історикині, вивчаючи культурне життя населення півдня України, зосереджують свою увагу на питаннях розвитку освіти, театру, становлення кінематографу, діяльності архівних установ, взаємозв'язку церкви з населенням, а також житті та діяльності видатних осіб.

Дослідження, присвячені Новітньому періоду історії мають схожі теми з дослідженнями періоду Нової історії на Півдні України. Зокрема розвиток дипломатії, промисловості, фінансової справи, перебування різноманітних народів в південноукраїнському регіоні. Проте, з'являються і нові аспекти, як трагічні, наприклад Голодомори, Голокост, вплив Другої світової війни на населення, так і позитивні, зокрема розвиток кінематографу та професійного театру.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз наукових праць українських істориків, присвячених Півдню України, дозволяє констатувати їх активну долученість до студіювання минулого нашого регіону та простежити тематичне спрямування їх наукових розвідок.

Найбільше дослідницькі пошуки спрямовувалися на відтворення різноманітних аспектів нової та новітньої історії України. Їх можна презентувати декількома тематичними групами: дослідження, присвячені політичній та військовій історії, а також адміністративно-територіальному устрою; соціально-економічному життю населення, а також культурному, освітньому та духовному розвитку.

Серед питань військової та політичної історії на Півдні України українських істориків цікавлять різноманітні аспекти дипломатії, становлення та діяльність військових формувань і поселень. Поміж досліджень, обмежених хронологічно добою Новітньої історії, великий пласт займають роботи, присвячені політичним та військовим подіям в роки революцій 1905-1907 рр. та 1917-1921 рр., зокрема діяльності флоту та авіації. Важливою тематикою є також залученість населення до політичної діяльності шляхом створення партій.

Весь хронологічний відрізок, окреслений в цій роботі, представлений дослідженнями, що присвячені адміністративно-територіальному поділу та органам, які його здійснювали, місцевому самоврядуванню та його діяльності в різноманітних аспектах життя.

Тематика соціального розвитку населення в дослідженнях українських істориків досить різноманітна. Зокрема, виділяються дослідження, присвячені становищу певних соціальних станів, урбанізації та культурі меценатства в період Нової історії України, а праці, пов'язані з життям в роки іноземних окупацій в ХХ ст., хронологічно відносяться до Новітньої доби. Для обох хронологічних періодів характерними є праці, присвячені життю та

діяльності різноманітних народів на території Півдня України. У роботах, обмежених рамками Новітнього періоду в історії нашої країни, виділяються трагічні теми: Голодомори, Голокост та репресії.

Праці, присвячені розвитку економіки, зокрема таким аспектам як торгівля, транспорт, пошта, промисловість та банківсько-фінансова справа, характерні для всього хронологічного відрізка, визначеного в роботі. Особливостями досліджень періоду Нової доби є зв'язок з впровадженням реформ та їх впливом на соціально-економічний розвиток, своєрідністю землеволодіння в цей час. Серед досліджень, що хронологічно пов'язані з Новітньою добою історії України, виділяються ті, що присвячені становленню Каховської ГЕС.

Культурне життя широко представлене в роботах українських історикинь. Серед основних тематик можна виділити питання розвитку освіти населення, зокрема національної та жіночої, взаємозв'язку церкви з населенням, а також поширення різноманітних релігій на території Півдня України. Спільним також для обох хронологічних періодів, досліджених в цій роботі, є праці українських вчених, присвячені життю та діяльності видатних осіб, а також увага дослідниць приділяється архівній діяльності.

Особливою темою для досліджень, пов'язаних з Новою добою в історії України є становлення і розвиток культурних організацій та преси, а для тих, що присвячені Новітній добі – діяльність професійного театру та кінематографу.

Завдяки цій роботі вдалось скласти бібліографічний перелік з 581 праць українських історикинь, присвячених історії Півдня України. Науковий доробок дослідниць виявився дуже об'ємним, тому є ймовірність, що певні праці могли не потрапити до поля зору у рамках цієї роботи. Крім того, у фахових виданнях продовжують публікуватися нові результати історичних студій науковиць. Це засвідчує, що дослідження має перспективи подальшого розгляду.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що українські дослідниці цікавляться всіма аспектами історії та розвитку населення на Півдні України, розглядають різноманітні питання українського минулого: від військово-політичних – до культурно-релігійних аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баковецька О. О. Голодомор 1932 – 33 років – регіональний аспект (на матеріалах Баштанського району Миколаївської області). *Історична панорама*. 2009. № 8. С. 30-42.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2009_8_5
2. Балухтіна О. М. Приватне особисте землеволодіння духовних осіб Півдня України в 1877-1905 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 80-87.
3. Бачинська О. А. З Історії Дунайського козацтва (1828–1869 рр.) *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку: Матеріали П'ятих Всеукраїнських історичних читань*. 1995. С. 170-172.
4. Богуславська Ю. Ю. Етнічна мозаїчність Одеської області (друга половина ХХ ст.). *Інтелігенція і влада*. 2004. № 3. С. 86-91.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2004_3_12
5. Ветрова Г. В. Формування промислового робітництва на Півдні України у другій половині ХІХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 28. С. 66-71.
6. Вовчук Л. А. Правова основа діяльності дипломатичних представництв зарубіжних країн на Півдні України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2010. Т. 129, № 116. С. 54-59.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2010_129_116_12
7. Герінбург О. В. Статистико-демографічні дослідження Херсонського земства: методи збору і обробки даних. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 29. С. 50-56.
8. Головка Ю. І. Становлення митної мережі на півдні України (1776-1819 рр.). *Студії з історії Степової України*. 2003. № 1. С. 42-47.

9. Горло Н. В. Основні підходи до забудови сіл та житлового будівництва у зоні водосховищ Дніпровського гідрокаскаду: історичний аспект (50 - 70-ті рр. ХХ ст.). *Український селянин*. 2006. № 10. С. 363-366.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrse1_2006_10_114
10. Діанова Н. М. Роль католицького населення у розвитку міст Південної України в першій половині ХІХ ст. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2008. № 19. С. 171-181.
11. Дізанова А. В. Окупаційний режим в українському Подунав'ї (1941 – 1944 рр.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2008. № 24. С. 8-11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2016_34_10
12. Добровольська В. А. Розвиток вищої жіночої освіти в Одесі у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.. *Південний архів*. 2008. № 27. С. 44-50.
13. Дорошева А. О. Самоврядування в приморських містах Півдня України у другій половині ХІХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 41. С. 85-89.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_41_16
14. Дружкова І. С. Становлення системи державних кредитних установ на Півдні України першої половини ХІХ ст.. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 30. С. 155-163.
15. Караульна О. М. Діяльність культурно-громадських товариств півдня України кінця ХІХ – початку ХХ ст. як приклад формування національної самосвідомості (на матеріалах Миколаївського губернаторства). *Інтелігенція і влада*. 2006. № 8. С. 25-35.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2006_8_5
16. Карпова А. В. З історії архівної спадщини Херсонщини. *Південний архів*. 2001. № 6. С. 5-13.

17. Коник Ю. О. Еволюція губернських межових установ півдня України останньої третини XVIII ст. – першої третини XIX ст.: від Новоросійської межової експедиції до Херсонської губернської креслярні. *Південний архів*. 2009. № 30. С. 77-85.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2009_30_11
18. Константінова (Циберт) В. М. Темпи зростання чисельності міського населення південної України середини XIX – початку XX ст.. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2011. № 17. С. 127-133.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2011_17_13
19. Королевська Ю. Ю. Регулювання шлюбно-сімейних відносин на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.): гендерний аспект. *Музейний вісник*. 2011. № 11(2). С. 79-84.
20. Кузовова Н. М. Партильний архів херсонського обкому КП(б)у – КПУ в 1944–1950-х рр. та створення радянської міфології. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 46. С. 251-255.
21. Кульчицька О. В. Південні яхт-клуби в кінці XIX - на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2008. № 22. С. 26-29.
22. Левченко Г. С. З історії зародження та становлення газетної справи в Одесі в XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 244-250.
23. Левченко Л. Л. Адміністративно-територіальний устрій та управління у Миколаївському військовому губернаторстві у XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1999. № 7. С. 132-138.
24. Левченко Л. Л. Повітроплавні частини в Миколаєві періоду Української революції 1917-1921 рр. *Старожитності Лукомор'я*. 2020. № 1. С. 139-154.

25. Лізавенко Г. І. Зародження кінематографу в Одесі. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 46. С. 158-161.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_46_29
26. Майстренко О. А. До історії становлення санітарно-профілактичного напрямку в медичній діяльності Херсонського губернського земства. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2010. № 13. С. 354-362.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_i_2010_13_41
27. Маринченко Г. М. Антирелігійна пропаганда засобами кіно та радіо за часів хрущовської "відлиги" (за матеріалами Південних областей УРСР). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. № 3.35. С. 142-146.
28. Марквас К. Ф. Санітарний стан міста Херсон у 20-х роках ХХ ст. *Scriptorium nostrum*. 2016. № 1. С. 164-174.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2016_1_12
29. Міронова І. С. Грошові випуски міста Одеса 1917-1919 рр. *Емінак*. 2022. № 1. С. 86-99.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2022_1_8
30. Міронова І. С. Діяльність Одеської військово-польової пошти в період Першої світової війни. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2008 Т. 96, № 83. С. 180-183.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_96_83_40
31. Міронова І. С. Морські пароплавні товариства Півдня України в міжнародній пошті ХІХ ст. *Історичний архів*. 2009. № 3. С. 54-58.
32. Морозан О. О. Підготовка педагогічних кадрів на Миколаївщині у 20–30-ті рр. ХХ ст. *Південний архів*. 2023. № 41. С. 76-83.

- 33.Пронь Т. М. Переселення українського населення з Польщі в Одеську область та його інтеграція в локальне середовище краю (1944–1946 рр.). *Краєзнавство*. 2012. № 1. С. 150-157.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2012_1_150
- 34.Рижева Н. О. Світові новації у суднобудуванні та їх вплив на зміни технологій виробництва кораблів на Півдні України (друга половина XIX ст). *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 154-161.
- 35.Рябовол Л. Т. Внесок земських установ у розвиток і становлення шкільної історичної і правознавчої освіти в Україні (на матеріалах Херсонської губернії). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2011. № 97. С. 252-257.
36. Синявська Л. І. Діяльність суднобудівних підприємств Сходу і Півдня України у 1917-1918 рр. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2014. № 40. С. 60-67.
- 37.Сугацька Н. В. Колаборантська преса як джерело вивчення Голокосту на півдні України. *Південний архів*. 2007. № 25. С. 99-105.
38. Тарасова М. Б. Участь іноземців у становленні соціально-економічного простору Південної України в кінці XVIII ст. – 1870-х рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Т. 1, № 44. С. 57-61.
- 39.Турченко Г. Ф. Історичний вибір: Південна Україна чи Новоросія. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 29. С. 77-87.
- 40.Турченко Г. Ф., Назарова Є. П. Революція 1905-1907 рр.: Одеський конвент. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 103-111.
- 41.Церковна В. Г. Ізмаїл театральний в 1946-1960-ті роки (за матеріалами місцевого архіву). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2020. № 46. С. 144-151.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2020_46_18

42. Цибуленко Л. О. Система міського самоврядування Півдня України при розбудові держави П. Скоропадського. *Південний архів*. 2008. 28-29. С. 171-173.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2008_28-29_18

43. Циганенко Л. Ф. Репресії проти населення Південної Бессарабії в перший місяць встановлення радянської влади в регіоні (червень-липень 1940 р.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2021. № 8. С. 433-441.

44. Цубенко В. Л. Військова організація Новоросійського (Херсонського) військового поселення кавалерії (1817-1857). *Інтелігенція і влада*. 2014. № 31. С. 31-44.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2014_31_4

45. Штепко О. Ю. Військова історія острова Зміїний: залучення острівного простору у світові війни. *Чорноморська минушина*. 2013. № 8. С. 93-102.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2013_8_11

46. Штепко О. Ю. З історії освоєння острова Зміїний наприкінці XIX ст.: дипломатичні суперечки та нові господар. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2016. № 34. С. 148-152.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2016_34_29

47. Ядловська О. С. Партії та громадсько-політичні організації малочисельних етнічних груп на Півдні України в добу Центральної Ради. *Чорноморський літопис*. 2013. № 8. С. 43-51.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Константинова Ганна Віталіївна,
учасник(и) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
  - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
  - принципів та правил академічної доброчесності;
  - нульової толерантності до академічного плагіату;
  - моральних норм та правил етичної поведінки;
  - толерантного ставлення до інших;
  - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
  - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
  - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
  - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
  - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
  - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
  - свосю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
    - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
    - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
    - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
    - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
    - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
    - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
    - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
    - не підроблювати документи;
    - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
    - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
    - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
    - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
    - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символики університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
    - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
    - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

15.09.2020
(дата)

(підпис)

Константинова Ганна
(ім'я, прізвище)

Додаток Б.

Бібліографічний покажчик праць українських істориків, присвячених Півдню України (у межах Херсонської, Миколаївської та Одеської областей)

1. Андрєєва С. С. Визначення міжнародного статусу Запорозжя в російсько-турецьких договорах 1711–1713 рр. *Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряниці*. 2013. № 30. С. 30-36.
2. Баковецька О. О. Внесок представників римо-католицьких громад у розвиток благодійності на Півдні України XIX ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 27(2). С. 4-10.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_27\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_27(2)_3)
3. Баковецька О. О. Голодомор 1932 - 33 років – регіональний аспект (на матеріалах Баштанського району Миколаївської області). *Історична панорама*. 2009. № 8. С. 30-42.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2009_8_5
4. Баковецька О. О. Заклади освіти на території Миколаївської області в період голоду 1946-1947 років. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2009. Т. 100, № 87. С. 88-92.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2009_100_87_19
5. Баковецька О. О. Історія виникнення та розбудови римо-католицьких церков в місті Одеса (XIX століття). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомилинського*. 2013. № 3.35. С. 88-92.
6. Баковецька О. О. Історія заснування і будівництва Миколаївського костюлу святого Йосифа. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 72. С. 50-55.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_9
7. Баковецька О. О. Проблеми культурного життя півдня України на сторінках періодичної преси (90-ті роки XX століття) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Одеса, 2005. 21 с.

8. Баковецька О. О. Реакція українських селян на дії влади в 1932-1933 роках (на матеріалах карно-слідчих справ Баштанського району Миколаївської області). *Південний архів*. 2021. № 36. С. 5-11.
9. Баковецька О. О. Римо-католицька церква Херсона в XIX столітті. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. № 37. С. 81-85.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2013_37_17
10. Баковецька О. О. Розвиток мережі парафій римо-католицької церкви в Херсонській губернії в XIX ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 7. С. 34-39.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnui_2014_7_9
11. Баличева Л. В. Основні напрямки діяльності органів місцевого самоврядування Херсонської губернії щодо заходів протипожежної охорони в другій половині XIX ст. *Південний архів*. 2005. № 20. С. 31-35.
12. Балухтіна О. М. Господарчо-майновий ресурс православної церкви в другій половині XIX століття – 1917 р. (на матеріалах Півдня України) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Запоріжжя, 2018. 329 с.
13. Балухтіна О. М. Джерела формування земельної власності православної церкви на Півдні України у XIX – на початку XX ст. *Історичний архів*. 2012. № 9. С. 10-15.
14. Балухтіна О. М. Приватне особисте землеволодіння духовних осіб Півдня України в 1877-1905 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 80-87.
15. Балухтіна О. М. Розвиток оренди на церковних землях Південної України (друга половина XIX ст. – 1917 р.) *Історичний архів*. 2013. № 10. С. 16-24.
16. Балягузова О. Ю. Історичний розвиток УАПЦ на Півдні України у 20-х рр. XX ст. *Південний архів*. 2004. № 25. С. 111-119.
17. Батенко Г. В. Південноукраїнський регіон: французька складова (кінець XVIII–XIX століття). *Південний архів*. 2021. № 24. С. 5-10.

18. Бачинська О. А. Адміністративний устрій та управління Дунайського козацького війська. 1828-1868 рр. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 1998. №7. С. 70-76.
19. Бачинська О. А. Військові гарнізони та цивільне населення османських фортець Буджака на межі XVIII–XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 31-37.
20. Бачинська О. А. Географія проживання українського козацтва в Бессарабії в першій третині XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 20-25.
21. Бачинська О. А. Грецьке населення Причорноморських міст-фортець: походження, історична демографія, діяльність (90-ті роки XVIII – початок XIX ст.). *Старожитності Лукомор'я*. 2023. № 1. С. 23-30.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ctarluk_2023_1_4
22. Бачинська О. А. Діяльність генерал-майора Івана Гангардта на чолі Дунайського козацького війська. *Інтелігенція і влада*. 2009. № 16. С. 178-184.
23. Бачинська О. А. Дунайське козацьке військо. 1828-1868 рр. (До 170-річчя заснування). Одеса : Астропринт, 1998. 232 с.
24. Бачинська О. А. Етносоціальний склад і шляхи міграцій населення Придунайського регіону кінця XVIII — початку XIX століть (на прикладі міста-фортеці Ізмаїл). *Надчорномор'я у IX ст. до н.е. - на початку XIX ст.: студії з історії та археології*. 2007. № 1. С. 149-156.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/nad_2008_1_149
25. Бачинська О. А. З Історії Дунайського козацтва (1828-1869 рр.) *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку: Матеріали П'ятих Всеукраїнських історичних читань*. 1995. С. 170-172.
26. Бачинська О. А. Злочини, покарання та їх виконання у станицях Дунайського (Новоросійського) козацького війська (1828-1868 рр.):

справа козака Івана Дульдїєра. *Чорноморська минувшина*. 2020. № 15. С. 113-119.

URL: http://resource.history.org.ua/publ/Chormyn_2020_15_15

27. Бачинська О. А. Колонізаційна політика Стамбула на Придунайських землях у XVIII ст. *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)*. 2003. № 3. С. 243-252.

URL: http://resource.history.org.ua/publ/uacenter_2003_3_243

28. Бачинська О. А. Колонізація українським населенням Придунайських земель. XVIII - початок XX ст. : автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2002. 34 с.

29. Бачинська О. А. Мусульмани в Ізмаїлі під час російсько-турецької війни 1806-1812 рр. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2011. № 30. С. 3-7.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2011_30_3

30. Бачинська О. А. Османські фортеці Буджака на межі XVIII–XIX ст.: залоги й їхній склад. Одеса: Астропринт, 2013. 168 с.

31. Бачинська О. А. Перетворення українських козаків у Військових поселенців у першій половині XIX ст. *Козацька спадщина: Альманах Інституту суспільних досліджень*. 2006. № 3. С. 212-213.

32. Бачинська О. А. Польське населення в козацьких військах Південної Бессарабії в XIX ст. *Південний архів*. 2004. № 16. С. 31-35.

33. Бачинська О. А. Польський шляхтич на чолі козацького війська: Станіслав Тимофійович Василевський і дунайські козаки. *Поляки на Півдні України: історія та сьогодення*. 2008. Т.1. С. 93-100.

34. Бачинська О. А. Роль чорноморських козаків у формуванні козацьких військ Південної Бессарабії в першій половині XIX ст. *Чорноморська минувшина*. 2007. № 2. С. 76-90.

35. Бачинська О. А. Соціально-економічна характеристика населення Південної Бессарабії в другій половині XIX ст. (за матеріалами "Первой

- Всеобщей переписи населения Российской империи" 1897 р.).
Інтелігенція і влада. 2003. № 1. С. 10-21.
36. Бачинська О. А., Глушкова К. Становище зі здобуттям початкової освіти й грамотності українців Буджака в другій половині ХІХ ст. *Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри*. 2023. № 9. С. 22-26.
37. Бачинська О. А. Турецьке та татарське населення Буджака: походження, шляхи міграцій, демографія, зовнішність (90-ті рр. ХVІІІ – початок ХІХ ст.). *Україна в Центрально-Східній Європі*. 2010. № 9. С. 238-246.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/uacenter_2010_9_238
38. Бачинська О. А. Українське населення Придунайських земель. ХVІІІ – початок ХХ ст. (заселення й економічне освоєння). Одеса: Астропринт, 2002. 328 с.
39. Бачинська О. А. Українці та німці в південній Бессарабії: Деякі аспекти взаємодії в ХІХ столітті. *Етнічна історія народів Європи*. 2004. № 16. С. 13-15.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2004_16_4
40. Бачинська О. А. Формування території Дунайського (Новоросійського) козацького війська та її особливості. *Історико-географічні дослідження в Україні*. 2001. № 5. С. 145-152.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/geo_2001_5_145
41. Бачинська О. А. Хаджибей-Одеса у міграційних процесах кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст. *Чорноморська минушина*. 2022. № 17. С.126-140.
42. Бачинська О. А. Цигани-козаки: перебування циган Бессарабії в Дунайському козацькому війську. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2008. Т. 15. С. 16-23.
43. Башли М. І. Дворянство Бессарабії за матеріалами першого загальноросійського перепису населення (1897 р.). *Красзнавство*. 2013. № 1. С. 37-40.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2013_1_37

44. Башли М. І. Участь Херсонського дворянства в діяльності земських установ краю (друга половина XIX ст.). *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 80. С. 18-21.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_80_6
45. Березовська Т. В. Рід Аркасів просопографічний портрет на історичному тлі доби: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Одеса, 2003. 18 с.
46. Білоусова Л. Г. Матеріали Державного архіву Одеської області про діяльність іноземних консульств у Одесі в XIX – на початку XX століть. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2015. № 24. С. 374-390.
47. Білоусова Л. Г. Національні товариства в Одесі в XIX – на початку XX ст. *Український історичний журнал*. 2017. № 2. С. 46-63.
48. Бобіна О. В. Корейці на Півдні України. *Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри*. 2021. № 8. С. 37-41.
49. Бобіна О. В. Миколаїв і українська ідентичність на початку XX ст.: за матеріалами місцевої преси. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 39-43.
50. Богданова Т. Є. Зовньошньоєкономічні зв'язки Миколаївського регіону наприкінці XIX – поч. XX ст. *Південний архів*. 2007. № 26. С. 158-162.
51. Богуславська Ю. Ю. Динаміка національного складу населення Одеської області (1959-1989 рр.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Одеса, 2005. 171 с.
52. Богуславська Ю. Ю. Динаміка чисельності єврейського населення Одеської області у другій половині XX ст. *Інтелігенція і влада*. 2008. № 14. С. 83-88.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2008_14_11
53. Богуславська Ю. Ю. Етнічна мозаїчність Одеської області (друга половина XX ст.). *Інтелігенція і влада*. 2004. № 3. С. 86-91.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2004_3_12

54. Василевич Ю. В. Культурно-просвітницька, релігійна та громадська діяльність Гавриїла Розанова (1781 - 1858) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Черкаси, 2007. 20 с.
55. Василевич Ю. В. Сільська тематика в діяльності та творчості преосвященного Гавриїла Розанова, архієпископа Катеринославського, Херсонського і Таврійського (1828 -1848). *Український селянин*. 2006. № 10. С. 104-107.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2006_10_30
56. Верховцева І. Г. Антиросійські організації у Подунав'ї (60-70-і рр. XIX ст.): за матеріалами двох архівних справ із фондів Державного архіву Одеської області. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 43-47.
57. Ветрова Г. В. Економічний розвиток Південної Бессарабії в останній чверті XIX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2012. № 60. С. 238-244.
58. Ветрова Г. В. Соціальні зміни населення Півдня України у другій половині XIX ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2010. № 29. С. 7-11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2010_29_4
59. Ветрова Г. В. Правові умови формування буржуазії на Півдні України у другій половині XIX ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2009. № 26. С. 3-6.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2009_26_3
60. Ветрова Г. В. Формування промислового робітництва на Півдні України у другій половині XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 28. С. 66-71.
61. Вовчук Л. А. Джерела до історії консульських установ іноземних держав на Півдні України (кінець XVIII – початок XX ст.). *Історичний архів*. 2012. № 9. С. 101-106.

62. Вовчук Л. А. Діяльність іноземних консулів на Півдні України у добу національно-визвольних змагань. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 54-58.
63. Вовчук Л. А. Консули європейських країн у Миколаєві (друга половина XIX – початок XX ст.). *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2017. № 26. С. 381-393.
64. Вовчук Л. А. Консули Одеси в економічному житті Південної України (XIX – початок XX ст.). *Краєзнавство*. 2012. № 2. С. 121-126.
65. Вовчук Л. А. Не дочекалися італійського паспорта (родина Анжелі у жорнах великого терору) родина з Миколаєва. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 68-73.
66. Вовчук Л. А. Правова основа діяльності дипломатичних представництв зарубіжних країн на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2010. Т. 129, № 116. С. 54-59.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2010_129_116_12
67. Вовчук Л. А. Практика консульських установ у Південному регіоні (друга половина XIX — початок XX ст.). *Краєзнавство*. 2009. № 3-4. С. 234-240.
68. Вовчук Л. А. Просопографічний портрет іноземних консулів Чорноморсько-Азовського регіону Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2014. Т. 241, № 229. С. 46-53.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2014_241_229_10
69. Вовчук Л. А. Радянські спецслужби vs японської дипломатії (на матеріалах японського консульства в Одесі в міжвоєнний період). *Сходознавство*. 2022. № 89. С. 3-24.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2022_89_3

70. Вовчук Л. А. Роль іноземних консулів у розвитку наукової діяльності Півдня України (кін. XIX – поч. XX ст.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 54-58.
71. Вовчук Л. А. Російсько-австрійські дипломатичні зв'язки: 1785-1919 рр. (на матеріалах австрійських представництв на Півдні України). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2012. Т. 180, № 168. С. 62-68.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2012_180_168_14
72. Вовчук Л. А. Російсько-американські відносини (1832-1919 рр.): на матеріалах Південної України. *Емінак*. 2009. № 1-4(4). С. 73-79.
73. Вовчук Л. А. Російсько-іспанські дипломатичні зв'язки (на матеріалах іспанських представництв у чорноморсько-азовських портових містах російської імперії кін. XVIII — початку XX ст.). *Гуманітарний вісник*. 2014. № 5(1). С. 186-197.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Gvi_2014_21_5\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Gvi_2014_21_5(1)_20)
74. Вовчук Л. А. Становлення дипломатичних установ у портових містах Чорноморсько-азовського басейну Російської імперії (1785-1919 рр.). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. № 3.34. С. 210-218.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2013_3
75. Вовчук Л. А. Тосканський генеральний консул Ф. Родоканакі у суспільно-економічному житті Одеси. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 52-57.
76. Вовчук Л. А. Участь грецьких консульських представників у громадському житті Південної України (XIX – поч. XX ст.). *Емінак*. 2016. № 3(1). С. 28-31.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3(1)_7)

- 77.Вовчук Л. А. Участь іноземних дипломатичних представників у громадському житті Одеси (кін. XIX – поч. XX ст.). *Емінак*. 2014. № 1-2(8). С. 17-22.
- 78.Водотика Т. С. Модернізаційні та урбанізаційні процеси на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). *Регіональна історія України*. 2016. № 10. С. 201-220.
- 79.Волкова С. А. Чеське населення півдня України у 20-30-ті роки XX століття: адаптація в нових політичних умовах. *Інтелігенція і влада*. 2005. № 5. С. 132-137.
URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2005_5_17
- 80.Волкова С. А. Чехи на півдні України (60-ті рр. XIX - 30-ті рр. XX століття) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2007. 23 с.
- 81.Волониць В. С. Грецькі торгові дома в Одесі XIX ст. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2011. № 1. С. 22-30.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2011_1_6
- 82.Гаврильченко І. І. Економічний розвиток Півдня Бессарабії 80–90-х рр. XIX ст.: етносоціальні процеси. *Вісник Прикарпатського університету*. 2011. № 19. С. 136-144.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ist_2011_19_22
- 83.Гаврильченко І. І. Етносоціальні процеси на півдні Бессарабії у другій половині XIX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05. Івано-Франківськ, 2011. 20 с.
- 84.Гаврильченко І. І. Особливості етнодемографічного стану міського та сільського населення півдня Бессарабії впродовж 80 - 90 рр. XIX ст. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. 2011. Т. 1. С. 214-223.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pssiae_2011_1_21
- 85.Ганзуленко В. П. Римо-католицькі громади Півдня України (кінець XIX – поч. XX ст) : соціальний аспект. *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 279-287.

- 86.Гедьо А. В. Боротьба з дитячою безпритульністю та бездоглядністю в національних громадах Півдня України (друга половина XIX - початок XX ст.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 57-62.
- 87.Гедьо А. В. Матеріали особового походження як джерело з історії євреїв півдня України кінця XVIII – початку XX ст. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2018. № 21. С.11-18.
- 88.Гедьо А. В. Матеріали особового походження як джерело з історії купецтва Наддніпрянської України кінця XVIII – початку XX ст. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2017. № 20. С. 22-34.
- 89.Герасименко В. В. Міські голови Одеси на тлі революційних подій 1905 року. *Чорноморська минувшина*. 2020. № 15. С. 54-62.
- 90.Герасименко В. В. Освітня політика міських голів Одеси наприкінці XIX – на початку XX ст. (на основі пропозицій та рішень міської думи). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2021. № 8. С. 69-75.
- 91.Гербеєва І. М. Діяльність єврейських поховальних братств у Херсонській губернії. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. № 43. С. 104-107.
- 92.Гербеєва І. М. Діяльність Рабина Швабахера в Одесі. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 64-67.
- 93.Гербеєва І. М. Розвиток освіти єврейського населення Одеси у другій половині XIX ст. *Чорноморська минувшина*. 2014. № 9. С. 31-36.
- 94.Герінбург О. В. Еміграційні процеси кінця XIX - початку XX ст. в Херсонській губернії за працями земських статистиків. *Український селянин*. 2008. № 11. С. 51-54.
- 95.Герінбург О. В. Етнічний склад населення Херсонської губернії у 80-х роках XIX ст. за матеріалами земських статистичних описів. *Наукові праці*

- історичного факультету Запорізького державного університету. 2007. № 21. С. 98-103.*
96. Герінбург О. В. Роль Херсонського губернського земства у вивченні демографічної ситуації у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст. : дис ... канд. іст. наук : 07.00.01. Дніпропетровськ, 2009. 21 с.
97. Герінбург О. В. Стан демографічної ситуації в Херсонській губернії за працями російських статистів другої половини ХІХ століття. *Південний архів. 2007. № 25. С. 30-37.*
98. Герінбург О. В. Статистико-демографічні дослідження Херсонського земства: методи збору і обробки даних. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2010. № 29. С. 50-56.*
99. Герінбург О. В. Формування земської демографічної статистики в Херсонській губернії: запозичення і новації. *Південний архів. 2010. № 31-32. С. 309-318.*
100. Головка Ю. І. Азовсько-чорноморська торгівля початку ХІХ ст. за матеріалами видання "Государственная торговля в разных ее видах". *Scriptorium nostrum. 2017. № 2. С. 186-194.*
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2017_2_17
101. Головка Ю. І. Відомості митних установ як джерело до історії митниць Південної України останньої чверті ХVІІІ – першої половини ХІХ століття. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. 2001. Т. 7. С. 182-196.*
102. Головка Ю. І. Джерела до історії організації зовнішньої торгівлі в Херсоні в останньому двадцятиріччі ХVІІІ ст. *Південний архів. 2007. № 25. С. 37-41.*
103. Головка Ю. І. Джерела з історії зовнішньої торгівлі Південної України останньої чверті ХVІІІ – початку ХІХ ст. в Державному архіві Херсонської області. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. 2010. № 21. С. 162-173.*

104. Головка Ю. І. Доповідь про торгівлю та судноплавство на Чорному морі (1805 р.) як джерело з історії чорноморських портів Південної України. *Південний архів*. 2009. № 30. С. 184-189.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2009_30_25
105. Головка Ю. І. Зберігання службової документації в архівах митних установ Південної України (1776-1819 рр.). *Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст.* 2003. № 7. С. 209-215.
106. Головка Ю. І. Зовнішня торгівля Південної України в умовах континентальної блокади: джерелознавчий аспект. *Проблеми історії України XIX - початку XX ст.* 2013. № 21. С. 200-214.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piu19-20_2013_21_24
107. Головка Ю. І. Кадрова політика на митних установах Південної України в останній чверті XVIII – першому двадцятиріччі XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2005. № 19. С. 66-72.
108. Головка Ю. І. Континентальна блокада в азовсько-чорноморських портах за матеріалами археографічного видання “Внешняя политика России XIX и начала XX века”. *Гілея: науковий вісник*. 2010. № 32. С. 114-121.
109. Головка Ю. І. Купецтво на митній службі на півдні України (остання чверть XVIII початок XIX ст.). *Волинські історичні записки*. 2009. Т. 2. С. 17-24.
110. Головка Ю. І. Матеріали Архіву зовнішньої політики Російської імперії (Російська Федерація) як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України останньої чверті XVIII ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2012. № 24. С. 240-267.
111. Головка Ю. І. Матеріали Науково-історичного архіву Санкт-петербурзького інституту історії Російської Академії наук як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України останньої чверті XVIII –

- початку XIX ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2012. № 25. С. 273-283.
112. Головка Ю. І. Матеріали "Повного зібрання законів Російської імперії" як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України останньої чверті XVIII - початку XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 30. С. 252-255.
113. Головка Ю. І. Матеріали фонду генерал-майора В.С. Попова Державного архіву в Автономній Республіці Крим як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України останньої чверті XVIII ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2010. Т. 20. С. 109-119.
114. Головка Ю. І. Матеріали фонду Новоросійської губерньської креслярні Державного архіву Херсонської області як джерело до історії зовнішньої торгівлі та боротьби з контрабандою на півдні України наприкінці XVIII – на початку XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. № 27. С. 319-323.
115. Головка Ю. І. Митні архіви останньої чверті XVIII – початку XIX ст.: особливості джерелознавчої реконструкції (на прикладі митних установ Південної України). *Студії з архівної справи та документознавства*. 2015. Т. 22-23. С. 7-11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2015_22-23_2
116. Головка Ю. І. Проекти та записки з фонду Воронцових Російського державного архіву давніх актів як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України останньої чверті XVIII століття. *Український археографічний щорічник*. 2012. № 16-17. С. 24-35.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uashch_2012_16-17_4
117. Головка Ю. І. Проект організації на півдні України транзитної польської торгівлі (80-ті рр. XVIII ст.). *Причорноморський регіон у контексті європейської політики*. 2008. С. 103-105.

118. Головка Ю. І. Російська періодика початку XIX ст. як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України. *Wschodni Rocznik Humanistyczny*. 2013. № 9. С. 101-113.
119. Головка Ю. І. «Санктпетербургские коммерческие ведомости» як джерело з історії зовнішньої торгівлі Південної України початку XIX ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2011. № 22. С. 143-155.
120. Головка Ю. І. Становлення митної мережі на півдні України (1776-1819 рр.). *Студії з історії Степової України*. 2003. № 1. С. 42-47.
121. Головка Ю. І. Херсонський порт та чорноморська торгівля у проектах та записках останньої чверті XVIII – початку XIX ст. *Scriptorium nostrum*. 2014. № 1. С. 120-130.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2014_1_10
122. Голощапова Є. О. Динаміка чисельності громад євангельських християн-баптистів Південної України у 1920–30-ті рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. № 27. С. 147-155.
123. Гончарова Н. О. Благодійна діяльність дворянства Південної України на сторінках "Вестника благотворительности". *Інтелігенція і влада*. 2012. № 26. С. 141-147.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2012_26_16
124. Гончарова Н. О. Дворяни та організація трудової допомоги в південноукраїнських губерніях наприкінці XIX ст. *Гуржіївські історичні читання*. 2014. № 7. С. 273-275.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2014_7_104
125. Гончарова Н. О. Дворяни Херсонської губернії в діяльності російського товариства Червоного хреста наприкінці XIX – на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 41. С. 71-76.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_41_14

126. Гончарова Н. О. Освітній напрямок діяльності дворян-благодійників Півдня України за матеріалами офіційної періодики. *Молодий вчений*. 2014. № 6(1). С. 60-64.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6(1)_15)
127. Гончарова Н. О. Особливості впровадження реформ 60-70-х рр. XIX ст. у підросійській частині південної Бессарабії. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2011. № 40. С. 70-75.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2011_40_18
128. Гончарова Н. О. Путівники як джерело з історії дворянської благодійності в Одесі наприкінці XIX – на початку XX ст. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2013. № 47. С. 173-176.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2013_47_36
129. Гончарова Н. О. Стипендії як форма дворянської благодійності в південноукраїнських губерніях у другій половині XIX – на початку XX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2016. № 111. С. 15-20.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_111_5
130. Гончарова Н. О. Участь дворян Бессарабської губернії в опіці над церковними школами (кінець XIX – початок XX ст.). *Гуржіївські історичні читання*. 2012. № 5. С. 164-166.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2012_5_65
131. Гончарова Н. О. Участь шляхетного стану в справі благодійності в Херсонській губернії. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2017. № 25. С. 53-57.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2017_25_10
132. Гончарова Н. О. Учнівська молодь Подунав'я в діяльності політичних партій на початку XX ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2008. № 24. С. 3-7.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2008_24_3

133. Гончарова Н. О. Церковний аспект дворянської благодійності в Херсонській губернії. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 45(1). С. 133-136.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45(1)_20)
134. Горло Н. В. Виплата компенсації переселенцям у період спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду як прояв нехтування людським фактором (50-70-і рр. ХХ ст.). *Література та культура Полісся*. 2005. № 29. С. 191-196.
135. Горло Н. В. Вирішення питання про захист важливих народногосподарських об'єктів під час спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду. *Південний архів*. 2003. № 11. С. 53-57.
136. Горло Н. В. Вирішення питання про масштаби і напрями переселення із зони затоплення водосховищ Дніпровського гідрокаскаду (50-70- ті рр. ХХ ст.). *Український селянин*. 2008. № 11. С. 278-280.
137. Горло Н. В. Вплив гідробудівництва на Дніпрі на соціальну сферу Наддніпрянщини (50 – 70-ті рр. ХХ ст.). *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. 2008. № 14. С. 221-231.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/xxx_2008_14_221
138. Горло Н. В. Основні підходи до забудови сіл та житлового будівництва у зоні водосховищ Дніпровського гідрокаскаду: історичний аспект (50 - 70-ті рр. ХХ ст.). *Український селянин*. 2006. № 10. С. 363-366.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2006_10_114
139. Горло Н. В. Особливості громадянського будівництва у період спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду (50-70-ті рр. ХХ ст.). *Український селянин*. 2012. № 13. С. 180-182.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2012_13_61
140. Горло Н. В. Особливості переселення пільгових категорій населення у період будівництва Дніпровського гідрокаскаду (50 - 70-ті рр. ХХ ст.). *Український селянин*. 2010. № 12. С. 249-252.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrse1_2010_12_89

141. Горло Н. В. Переселення в південні області України доби спорудження Дніпровського гідрокаскаду (50–70-ті рр. ХХ ст.). *Гуржіївські історичні читання*. 2014. № 7. С. 238-240.
- URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2014_7_91
142. Горло Н. В. Спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду: соціальний та економічний аспекти (50 - 70-ті рр. ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 2007. 20 с.
143. Господаренко О. В. Діяльність місцевих органів влади і самоврядування на Півдні України в 1917-1920 рр.: соціально-економічний аспект : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Миколаїв, 2005. 14 с.
144. Господаренко О. В. Муніципальна фінансова політика Миколаївського самоврядування в 1917-1920 рр. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2001. Т. 10, С. 74-78.
145. Господаренко О. В. Про генуезьку присутність на території Миколаївської області: історико-географічні та археологічні зауваження. *Емінак: науковий щоквартальник*. 2015. № 3 (11). С. 54-59.
146. Гребінник Т. О. Діяльність Й. Пачоського і Херсонського земства по заснуванню Природничо-історичного музею. *Південний архів*. 2001. № 5. С. 86-93.
147. Гребцова І. С. Висвітлення в місцевій пресі діяльності закладів піклування і благодійних організацій в Одесі в другій третині ХІХ ст. *Південний архів*. 2000. № 3. С. 59-66.
148. Гребцова І. С. Франкомовна преса Одеси першої половини ХІХ ст. як історичне джерело. *Південний архів*. 2004. № 17. С. 39-43.
149. Гребцова І. С. «Херсонские епархиальные ведомости» першої половини 60-х рр. ХІХ ст. як історичне джерело. *Південний архів*. 2004. № 25. С. 44-48.

150. Грімайло Т. Ю. Голокост на території Херсонщини в роки Другої світової війни (за матеріалами Державного архіву Херсонської області). *Південний архів*. 2004. № 17. С. 14-26.
151. Дзинглюк О. С., Кязимова Г. Х. Румунська окупаційна влада та населення Одеси: трансформація соціально-психологічних відносин 1941–1944 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2017. № 48. С. 161-164.
152. Дзинглюк О. С. Соціальна політика Радянської влади і реалії повсякдення сімей фронтовиків на звільнених землях Півдня України (1944-1945 рр). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 82-88.
153. Дзинглюк О. С. Соціальні можливості неповнолітнього населення Одеської області в роки окупації та в постокупаційний період (1941-1945 рр.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 14-20.
154. Діанова Н. М. Архієпископ Димитрій (Муретов) як науковий та релігійний діяч. *Гуржіївські історичні читання*. 2011. № 4. С. 94-97.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2011_4_44
155. Діанова Н. М. Архієпископ Никанор (Бровкович) як науковий та релігійний діяч. *Наукові праці Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 326-329.
156. Діанова Н. М. Архієпископ Херсонський і Одеський Димитрій (Ковальницький). *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 87. С. 86-90.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_87_24
157. Діанова Н. М. Взаємозв'язки вищого православного духовенства та одеської інтелігенції в другій половині XIX ст.. *Інтелігенція і влада*. 2011. № 21. С. 28-36.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2011_21_4
158. Діанова Н. М. Внесок вищого православного духовенства Одеси в розвиток світської освіти у другій половині XIX ст.. *Наукові праці*

- історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 29. С. 37-40.
159. Діанова Н. М. Діяльність духовенства Одеського Спасо-Преображенського собору в другій половині ХІХ ст. (на основі джерел Державного архіву Одеської області). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 93-98.
160. Діанова Н. М. Діяльність православних братств на Півдні України (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 38. С. 53-57.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_38_10
161. Діанова Н. М. До питання про кризу православної церкви в Херсонській єпархії на початку ХХ ст.. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 321-325.
162. Діанова Н. М. Зв'язки козацтва з православною церквою в документах в ХІХ ст. *Чорноморська минушина*. 2010. № 5. С. 158-160.
163. Діанова Н. М. Євгеній (Булгаріс) як перший архієрей Слов'янської і Херсонської єпархії. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2014. Т. 241, № 229. С. 15-17.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2014_241_229_4
164. Діанова Н. М. Історія розбудови Одеського храму Казанської ікони Божої Матері. *Чорноморська минушина*. 2020. № 15. С. 17-24.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2020_15_5
165. Діанова Н. М. Місіонерська діяльність архієпископа Никифора (Феотокі) на Півдні України. *Чорноморський літопис*. 2012. № 6. С. 58-62.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chl_2012_6_12
166. Діанова Н. М. Наративні джерела про діяльність Херсонського архієпископа Інокентія (Борисова). *Краєзнавство*. 2014. № 1. С. 107-112.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2014_1_107

167. Діанова Н. М. Наукова діяльність протоієрея А. Г. Лебединцева. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2011. № 41. С. 245-249.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2011_41_60
168. Діанова Н. М. Одеса в інтеграційних процесах XIX ст.. *Чорноморська минувшина*. 2022. № 17. С. 64-70.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2022_17_8
169. Діанова Н. М. Освітня діяльність вищого православного духовенства Херсонської єпархії у XIX ст. (за матеріалами Державного архіву Одеської області). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2010. Т. 120, № 107. С. 49-52.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2010_120_107_11
170. Діанова Н. М. Особливості соціально-економічного розвитку Південної України в першій половині XIX ст. в контексті досліджень М. Є. Слабченка. *Чорноморська минувшина*. 2018. № 13. С. 15-22.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/Chormyn_2018_13_4
171. Діанова Н. М. Особливості формування населення Одеси (кінець XVIII - перша половина XIX ст.). *Чорноморська минувшина*. 2007. № 2. С. 50-62.
172. Діанова Н. М. Православ'я у Новоросійському університеті. *Інтелігенція і влада*. 2012. № 27. С. 30-38.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2012_27_5
173. Діанова Н. М. Проблеми поширення штундизму в Херсонській єпархії у поглядах протоієрея І. Стрельбицького. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 88-92.
174. Діанова Н. М. Провідні стани та соціальні групи в містах Південної України у дореформений період. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2003. № 13. С. 57-66.

175. Діанова Н. М. Проповідницька діяльність Херсонських архієпископів у другій половині XIX ст.. *Гілея: науковий вісник*. 2011. № 44 (2). С. 76-81.
176. Діанова Н. М. Проповідницька діяльність Херсонського архієпископа Никанора (Бровковича). *Гуржіївські історичні читання*. 2014. № 7. С. 161-164.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2014_7_61
177. Діанова Н. М. Просвітницька діяльність професора і протоієрея Г.І. Попруженка. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2021. № 8. С. 102-108.
178. Діанова Н. М. Протоієрей С. Серафимов як дослідник історії Південної України. *Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті*. 2011. № 9. С. 199-205.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nuippp_2011_9_26
179. Діанова Н. М. Професор Михайло Карпович Павловський (до 150-річчя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова). *Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті*. 2014. № 12. С. 159-168.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nuippp_2014_12_18
180. Діанова Н. М. Ректор Одеської духовної семінарії Мартирій Федорович Чемена. *Інтелігенція і влада*. 2014. № 30. С. 271-277.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2014_30_31
181. Діанова Н. М. Розбудова УГКЦ на Одещині на початку XXI ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 113-118.
182. Діанова Н. М. Розвиток римо-католицької церкви в Одесі у XIX ст. (на матеріалах Державного архіву Одеської області). *Чорноморська минувшина*. 2016. № 11. С. 39-48.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2016_11_6
183. Діанова Н. М. Роль католицького населення у розвитку міст Південної України в першій половині XIX ст. *Записки історичного факультету*

- Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2008. № 19. С. 171-181.
184. Діанова Н. М. Ставлення Російської православної церкви до проблеми поширення штундизму на півдні України у другій половині XIX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 80. С. 48-52.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_80_14
185. Діанова Н. М. Український фактор у православному житті Одеси (кінець XVIII – початок XX ст.). *Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри*. 2023. № 9. С. 79-87.
186. Діанова Н. М. Формування етно-конфесійної структури населення міст Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Одеса: Астропринт, 2010. 176 с.
187. Діанова Н. М. Формування населення міст Південної України у дореформений період (кінець XVIII ст. – 1861 р.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2003. 208 с.
188. Діанова Н. М. Формування та розвиток німецьких колоній у містах Південної України в кінці XVIII – першій половині XIX століття. *Етнічна історія народів Європи*. 2004. № 16. С. 56-59.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2004_16_11
189. Діанова Н. М. Херсонська єпархія на початку XX ст. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2009. № 20. С. 103-113.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2009_20_10
190. Діанова Н. М. Херсонська єпархія наприкінці XIX ст. (на матеріалах міста Берислава). *Краєзнавство*. 2010. № 3. С. 142-146.
191. Діанова А. В. Окупаційний режим в українському Подунав'ї (1941 – 1944 рр.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2008. № 24. С. 8-11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2016_34_10

192. Дізанова А. В. Політика коренізації у 20-х – 30-х рр. ХХ ст. (на матеріалах південного регіону України). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2016. № 34. С. 48-53.
193. Дізанова А. В. Татари й ногайці в Південній Бессарабії. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2017. № 37. С. 32-36.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2017_37_5
194. Добровольська В. А. Витоки професійно-педагогічної підготовки в системі вищої жіночої школи Півдня України у II половині ХІХ – на початку ХХ століття. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 98-103.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_25
195. Добровольська В. А. Діяльність В. Лігіна на посаді голови Одеського відділення Російського технічного товариства у 1880-х роках. *Studies in history and philosophy of science and technology*. 2022. Vol. 31, № 2. С. 108-117.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/studhphst_2022_31_2_14
196. Добровольська В. А. Діяльність жіночих медичних та економічних шкіл Півдня України у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття. *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 50-55.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2008_28-29_4
197. Добровольська В. А. Жіночі професійні школи Півдня України у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2008. Т. 96, № 83. С. 157-161.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_96_83_35
198. Добровольська В.А. Історія жіночої освіти Півдня України (1901-1910 рр.) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2006. 20 с.
199. Добровольська В. А. Основні тенденції формування вищої жіночої освіти Півдня України у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття. *Історичний архів*. 2016. № 16. С. 24-30.

200. Добровольська В. А. Підготовка вчителів-жінок Півдня України у другій половині XIX – на початку XX століття. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2008. № 22. С. 22-26.
201. Добровольська В. А. Політика царського уряду в сфері національної освіти Півдня України у другій половині XIX – на початку XX століття. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2007. № 21. С. 84-86.
202. Добровольська В. А. Розвиток вищої жіночої освіти в Одесі у другій половині XIX – на початку XX ст.. *Південний архів*. 2008. № 27. С. 44-50.
203. Добровольська В. А. Роль православного духовенства в розвитку жіночих навчальних закладів Півдня України на початку XX ст. *Південний архів*. 2003. № 9. С. 114-122.
204. Добровольська В. А. Соціально-економічний розвиток Північного Причорномор'я як чинник самоорганізаційних процесів у технічному середовищі другої половини XIX – початку XX ст. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31(70), № 4. С. 264-269.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2020_31\(70\)_4_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2020_31(70)_4_41)
205. Добровольська В. А. Становлення та розвиток системи жіночої освіти Півдня України на початку XX століття. *Південний архів*. 2002. № 8. С. 108-115.
206. Дорошева А. О. Вплив транспортної інфраструктури на формування муніципальної власності Півдня України (друга половина XIX століття). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2016. № 34. С. 54-59.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2016_34_11
207. Дорошева А. О. Самоврядування в приморських містах Півдня України у другій половині XIX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2009. 16 с.

208. Дорошева А. О. Самоврядування в приморських містах Півдня України у другій половині XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 41. С. 85-89.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_41_16
209. Дорошева А. О. Участь органів самоврядування Одеси у розбудові міського господарства у другій половині XIX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2009. № 24. С. 27-32.
210. Дорошева А. О. Участь органів самоврядування Херсона та Миколаєва в розбудові міського господарства в другій половині XIX ст.. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 5. С. 27-32.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnui_2015_5_7
211. Дорошенко О. М. Добродійно-меценатська діяльність Скаржинських: церковна та освітня справа. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2012. Т. 180, № 168. С. 17-21.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2012_180_168_5
212. Дорошенко О. М. Духовний спадок родини Скаржинських (історія Архангело-Михайлівської та Петро-Павлівської церков). *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 164. С. 67-70.
213. Дорошенко О. М. Науково-публіцистична спадщина Віктора Петровича Скаржинського (До 220 – річчя від дня народження). *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Київо-Могилянська академія"*. 2008. Т. 96, № 83. С. 10-15.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_96_83_4
214. Дорошенко О. М. Петро Михайлович Скаржинський: походження та діяльність. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Київо-Могилянська академія"*. 2008. Т. 83, № 70. С. 131-133.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_83_70_26

215. Дорошенко О. М. Рід Скаржинських в історії Південної України (середина XVIII - початок XX століття) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2010. 15 с.
216. Дорошенко О. М. Розвиток поміщицького господарства родини Скаржинських на території Південної України (остання чверть XVIII – перша половина XIX століття). *Чорноморська минувшина*. 2007. № 2. С. 89-93.
217. Дружкова І. С. Діяльність державних закладів на Півдні України в другій половині XIX ст. *Південний архів*. 2003. № 12. С. 157-163.
218. Дружкова І. С. Епізод з історії примусового виселення євреїв з Миколаєва у 1830-х рр.: спроба переселення до Ізмаїлу. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. № 43. С. 100-104.
219. Дружкова І. С. Короткотерміновий кредит в селах Херсонської губернії XIX- початку XX ст.. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2003. № 13. С. 85-95.
220. Дружкова І. С. Прикази громадської опіки як кредитні заклади на Півдні України в першій половині XIX ст. (за матеріалами Херсонської губернії). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2006. № 20. С. 68-72.
221. Дружкова І. С. Становлення системи державних кредитних установ на Півдні України першої половини XIX ст.. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 30. С. 155-163.
222. Дружкова І. С. Формування та розвиток кредитно-банківських установ в Одесі в пореформений період (1870-х рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2007. № 21. С. 90-98.

223. Єрич Т. Г. Культурно-освітня діяльність Російської Православної церкви в Південній Бессарабії в XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2014. 290 с.
224. Єрич Т. Г. Економічне становище болгарських сел Ізмаїльщини під румунською владою (на матеріалах Ізмаїльського повіту 1918 - 1940 рр.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2019. № 43. С. 50-57.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2019_43_8
225. Єрич Т. Г. Шкільна освіта Південної Бессарабії в світлі офіційної статистики (1878 - 1910 рр.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2019. № 40. С. 107-117.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2019_40_15
226. Задесенець Я. М. Діяльність М.С. Мордвинова на Півдні України (кін. XVIII – поч. XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 2016. 232 с.
227. Задесенець Я. М. Періодизація та напрямки діяльності адмірала М. Мордвинова на Півдні України у останній чверті XVIII – поч. XIX ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2011. Т. 22. С. 130-134.
228. Іванова Т. Ю. Етнічні меншини Півдня України у період голоду 1921-1923 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. № 35. С. 130-134.
229. Іванова Т. Ю. Етнополітика більшовиків та її реалізація на території південних регіонів УРСР в міжвоєнний період. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. № 33. С. 101-105.
230. Ілюхіна К. О. Боротьба зі спалахами холери на території Одеської області під час шостої епідемії. Історичний аспект. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2021. № 8. С. 143-145.

231. Камінська (Шаригіна) О. А. Діяльність пароплавних компаній Чорноморсько-Азовського басейну (друга половина XIX ст.). *Історичний архів*. 2012. № 9. С. 35-40.
232. Камінська (Шаригіна) О. А. Історія виникнення і розвитку залізничного та морського транспорту на Півдні України (друга половина XIX - початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Миколаїв, 2010. 21 с.
233. Камінська (Шаригіна) О. А. Історія Одеської залізниці (друга половина XIX – початок XX століття). *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії*. 2008. Т. 24, С. 220-228.
234. Караульна О. М. Бібліотечні установи як осередок становлення ідей національної культури на Миколаївщині кінця XIX – початку XX ст. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 4. С. 31-33.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2004_4_11
235. Караульна О. М. Гастрольна палітра корифеїв російського театру на південноукраїнській сцені та її вплив на формування аматорського акторства (на матеріалах Миколаївського градоначальства кінця XIX – початку XX ст.). *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2009. Т. 94, № 81. С. 152-158.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2009_94_81_30
236. Караульна О. М. Діяльність культурно-громадських товариств півдня України кінця XIX – початку XX ст. як приклад формування національної самосвідомості (на матеріалах Миколаївського губернаторства). *Інтелігенція і влада*. 2006. № 8. С. 25-35.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2006_8_5
237. Караульна О. М. Культурний розвиток єврейських меншин Півдня України в контексті радянської національної політики 30-х років XX ст. (на прикладі роботи Миколаївського будинку єврейської культури). *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету*

ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". 2008. Т. 88, Вип. 75. С. 125-128.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_88_75_25

238. Караульна О. М. Революційно-селянські виступи 1905 р. на Півдні України (на матеріалах Миколаївського градоначальства і Херсонської губернії). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. № 3.35. С. 294-300.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2013_3

239. Карпова А. В. З історії архівної спадщини Херсонщини. *Південний архів*. 2001. № 6. С. 5-13.

240. Карпова А. В. Херсонська губернія в архівних документах (Структура управління. Архівні фонди. Персоналії). *Південний архів*. 2003. № 12. С. 142-146.

241. Качан Ю. В. Еволюція селянської сім'ї південноукраїнського регіону в контексті модернізаційних процесів кінця XIX – першої чверті XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Запоріжжя, 2018. 298 с.

242. Каюк С. М. Релігійність фронтального населення південноукраїнського регіону в останній чверті XVIII — на початку XIX ст.. *Міждисциплінарні гуманітарні студії*. 2017. № 3. С. 146-154.

243. Коваленко С. М. Діяльність чеських національно-культурних товариств у місті Одеса в роки незалежності. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 223-228.

244. Коваль О. С. Православне храмове будівництво на Півдні України (1734-1881 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Запоріжжя, 2019. 355 с.

245. Козирева М. Е. Адміністративно-територіальні перетворення німецьких районів півдня України в 20-30 рр. XX століття. *Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення*. Миколаїв, 2006. С. 324-332.

246. Козирева М. Е. Голод 1921-1923 років у німецьких поселеннях Миколаївщини. *Вопросы германской истории*. 2008. С. 45-56.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pni_2008_2008_7

247. Козирева М. Е. Землевпорядна та переселенська політика радянської влади в німецьких національних районах Півдня України за часів непу. *Вопросы германской истории*. 2006. С. 119-133.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pni_2006_2006_10
248. Козирева М. Е. Конфесійний чинник в німецьких національних районах Півдня України 20-30 рр. XX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 68 (1). С. 48-53.
249. Козирева М. Е. Конфлікт інтересів більшовицької влади та німецького населення Півдня України в 20-30 рр. XX ст.. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2011. Т. 175, № 163. С. 36-39.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_175_163_9
250. Козирева М. Е. Німецькі національні райони Півдня України як адміністративно-територіальні одиниці 20 - 30-х рр. XX ст. : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Миколаїв, 2009. 351 с.
251. Козирева М. Е. Німецькі поселенці Півдня України та інонаціональне оточення: паралелі коренізації. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2012. Т. 171, № 159. С. 27-29.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2012_171_159_8
252. Козирева М. Е. Релігійна політика в німецьких національних районах півдня України 20-30 рр. XX ст.. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2012. Т. 197, № 185. С. 42-46.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2012_197_185_10
253. Коник Ю. О. Використання солдатів у межових роботах у другій половині XVIII – першій третині XIX ст. (на прикладі південноукраїнських губерній). *Південний архів*. 2010. № 31-32. С. 279-288.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2010_31-32_33

254. Коник Ю. О. Документи фонду Херсонської губернської креслярні як джерело з історії Генерального межування Херсонської губернії (1803–1828). *Студії з архівної справи та документознавства*. 2008. Т. 16. С. 118–125.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2008_16_18
255. Коник Ю. О. Еволюція губернських межових установ півдня України останньої третини XVIII ст. – першої третини XIX ст.: від Новоросійської межової експедиції до Херсонської губернської креслярні. *Південний архів*. 2009. № 30. С. 77–85.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2009_30_11
256. Коник Ю. О. Матеріали для виготовлення рукописних карт і планів Півдня України останньої третини XVIII – першої третини XIX століття. *Scriptorium nostrum*. 2014. № 1. С. 107–119.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2014_1_9
257. Коник Ю. О., Крючкова О. М. Особливості ведення книг записів актів громадянського стану в Україні у 1920-х роках (на прикладі Херсонщини). *Архіви України*. 2022. № 2. С. 99–117.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2022_2_8
258. Коник Ю. О. Огляд фондів Херсонського окружного комісара і комісара міста Херсона періоду нацистської окупації України. *Сторінки безсмертя 1941-1945 рр.* 2013. С. 19–30.
259. Коник Ю. О. Павло Блажейович Гречина – херсонський губернський землемір (1817–1829) та архітектор (1822–1824). *Південний архів*. 2008. № 28–29. С. 82–93.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2008_28-29_8
260. Коник Ю. О. Перебування іноземних монархів в Херсоні в 1780-х рр.: три сюжети з документів Херсонської протопопії. *Південний архів*. 2003. № 12. С. 41–47.

261. Коник Ю. О. Планово-звітна документація губернської межової служби Півдня України в останній третині XVIII – першій третині XIX ст. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2010. Т. 18. С. 105-112.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2010_18_18
262. Коник Ю. О. Реєміграція шведського населення Херсонського округу в 1929 р. за документами державного архіву Херсонської області. *Південний архів*. 2002. № 9. С. 60-65.
263. Коник Ю. О. Складання генеральних карт і планів як напрямок діяльності губернської межової служби Півдня України в останній третині XVIII – першій третині XIX ст.. *Український історичний журнал*. 2011. № 3. С. 75-94.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2011_3_6
264. Коник Ю. О. Участь працівників губернської межової служби півдня України у шляховому будівництві та сфері містобудування й архітектури (остання третина XVIII – перша третина XIX ст.). *Студії з архівної справи та документознавства*. 2011. Т. 19. С. 66-76.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2011_19_2_11
265. Коник Ю. О. Фонд Херсонського духовного правління як важливе джерело краєзнавчих досліджень. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2003. Т. 10. С. 149-152
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2003_10_39
266. Константинова (Циберт) В. М. Від селянської до міської реформи: матеріали щодо міст Південної України в Повному Зібранні законів Російської імперії. *Південний архів*. 2010. № 31-32. С. 86-93.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2010_31-32_10
267. Константинова (Циберт) В. М. Джерела з соціально-економічної історії міст Південної України останньої чверті XVIII - 1853 р. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Запоріжжя, 2004. 21 с.
268. Константинова (Циберт) В. М. Динаміка зміни чисельності міст Південної України в другій половині XIX – початку XX ст.. *Наукові праці*

історичного факультету Запорізького національного університету. 2011. № 30. С. 163-165.

269. Константинова (Циберт) В. М. Законодавчі джерела з історії Миколаєва 1870-1881 років. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. 2010. Т. 140, № 127. С. 112-117.*

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2010_140_127_23

270. Константинова (Циберт) В. М. Кредитно-банківські установи міських поселень Південної України другої половини XIX – початку XX ст.. *Інтелігенція і влада. 2011. № 23. С. 33-37.*

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2011_23_5

271. Константинова (Циберт) В. М. Основні архівні зібрання документів із соціально-економічної історії міст південної України останньої чверті XVIII - середини XIX століття. *Культурологічний вісник. 2005. № 15. С. 22-28.*

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultv_2005_15_5

272. Константинова (Циберт) В. М. Особливості економічного розвитку Херсонської губернії у першій половині XIX ст. *Південний архів. 2003. № 12. С. 154-157.*

273. Константинова (Циберт) В. М. Проблеми міського самоврядування і земства другої половини XIX – на початку XX ст.: південноукраїнський аспект. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2011. № 14-15. С. 255-263.*

274. Константинова (Циберт) В. М. Роль міських поселень у суспільному житті Південної України другої половини XIX – початку XX ст. *Чорноморський літопис. 2010. № 2. С. 78-84.*

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chl_2010_2_12

275. Константинова (Циберт) В. М. . Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів на Півдні України (друга половина XIX – початок XX століття). *Запоріжжя, 2011. 100 с.*

276. Константинова (Циберт) В. М. Специфіка етнічного складу городян півдня України напередодні реформ 60 – 70-х рр. XIX ст. *Музейний вісник*. 2011. № 11 (2). С. 56-60.
277. Константинова (Циберт) В. М. Специфіка містобудування Південної України другої половини XIX – початку XX ст.. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 29. С. 60-63.
278. Константинова (Циберт) В. М. Специфіка релігійного життя південноукраїнських міських поселень другої половини XIX – початку XX ст.: статистичний аспект. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2010. Т. 21. С. 240-248.
279. Константинова (Циберт) В. М. Становлення органів самоврядування міст Південної України в останній чверті XVIII - середині XIX століття. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2003. № 16. С. 30-33.
280. Константинова (Циберт) В. М. Темпи зростання чисельності міського населення південної України середини XIX – початку XX ст.. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2011. № 17. С. 127-133.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2011_17_13
281. Константинова (Циберт) В. М. Урбанізаційні процеси на півдні України в останній чверті XVIII – середині XIX ст. *Література та культура Полісся*. 2004. № 27. С. 48-52.
282. Константинова (Циберт) В. М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861 – 1904 роки). Запоріжжя: Тандем, 2010. 596 с.
283. Конюшенко Ю. А. До історії створення Педагогічного відділу Історикофілологічного товариства при Новоросійському університеті. *Каразінські читання (історичні науки): тези доповідей 62-ї Міжнародної наукової конференції молодих вчених*. 2009. С. 164-165.

284. Конюшенко Ю. А. Історико-філологічне товариство при Новоросійському університеті: основні етапи і напрями діяльності (1889-1923 рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 5. С. 97-106.
285. Конюшенко Ю. А. Передумови утворення і організаційні засади діяльності Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (1889-1923 рр.). *Вісник Харківської державної академії культури*. 2009. № 26. С. 30-39.
286. Коробчук А. С. Батогом і пряником: специфіка виховного процесу в Одеському інституті шляхетних дівчат. *Старожитності Лукомор'я*. 2022. № 3. С. 35-43.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ctarluk_2022_3_6
287. Коробчук А. С. Варвара Платонівна Кандиба (Фредерікс) – керівниця Одеського інституту імператора Миколи I. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. № 6. С. 158-166.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlui_2020_6_14
288. Коробчук А. С. Газета "Одесский вестник" (1827–1894) як історичне джерело з історії Одеського інституту шляхетних дівчат. *Чорноморська минувшина*. 2020. № 15. С. 47-53.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2020_15_9
289. Коробчук А. С. Реевакуація: повернення Одеського інституту шляхетних дівчат до Одеси (1856 р.). *Вісник Черкаського університету*. 2022. № 1. С. 68-74.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuI_2022_1_11
290. Королевська Ю. Ю. Регулювання шлюбно-сімейних відносин на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.): гендерний аспект. *Музейний вісник*. 2011. № 11(2). С. 79-84.
291. Королевська Ю. Ю. Розширення сфер професійної діяльності жіноцтва м. Одеси в другій половині XIX – початку XX ст. (за матеріалами Державного архіву Одеської області). *Записки історичного факультету*

Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. 2013. № 23. С. 129-137.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2013_23_12

292. Королевська Ю. Ю. Система жіночої освіти в Південній Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 98-102.
293. Котова Н.О. Діяльність статистичних комітетів на Одещині у XIX - на початку XX століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2002. 20 с.
294. Краснянська Н. Ю. Соціальне служіння віруючих протестантських громад південноукраїнського регіону у 1943-1964 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 39. С. 164-168.
295. Кругла Н. А., Безлуцька О. П. Діяльність Херсонського губернського земства по організації боротьби з епідеміями у XIX ст. *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 94-102.
296. Кузовова Н. М. Документи про Голодомор 1932-1933 років на Херсонщині. *Південний архів*. 2021. № 34. С. 27-33.
297. Кузовова Н. М. Земства у формуванні громадянського суспільства Херсонської губернії. *Південний архів*. 2005. № 18. С. 108-118.
298. Кузовова Н. М. Основні етапи просвітницької діяльності земств у Херсонській губернії 1865-1918 рр. *Південний архів*. 2005. № 20. С. 27-39.
299. Кузовова Н. М. Партильний архів херсонського обкому КП(б)у – КПУ в 1944–1950-х рр. та створення радянської міфології. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 46. С. 251-255.
300. Кузовова Н. М. Південноукраїнські земства та сільськогосподарська інтелігенція у розвитку духовного життя Півдня України. *Південний архів*. 2004. № 14. С. 56-60.

301. Кузовова Н. М. Просвітницька діяльність земств Херсонської губернії (60-ті роки XIX - початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Харків, 2007. 20 с.
302. Кузовова Н. М. Слідча справа Якова Бер-Баєра, завідувача Херсонської інфекційної лікарні, як джерело з історії Голокосту. *Південний архів*. 2022. № 37. С. 43-51.
303. Кузьміна С. Б. Єврейське населення Бессарабії в першій половині XIX століття. *Етнічна історія народів Європи*. 2012. № 38. С. 75-79.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2012_38_14
304. Кузьміна С. Б. Місце та роль іноземних колоністів у розвитку сільського господарства Бессарабії в першій половині XIX ст. *Грані Історії*. 2012. С. 168-178.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grist_2012_2012_22
305. Кузьміна С. Б. Трансформації етносоціальної структури населення Бессарабії (перша половина XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02. Чернівці, 2015. 348 с.
306. Кузьміна С. Б. Формування соціально-правового статусу болгар Бессарабії в першій половині XIX ст. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2011. № 22. С. 117-126.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2011_22_14
307. Кузьміна С. Б. Цигани в етнічній структурі населення Бессарабії в першій половині XIX ст. *Краєзнавство*. 2013. № 1. С. 41-46.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2013_1_41
308. Кульчицька О. В. Громадські та політичні організації Півдня України в кінці XIX - на початку XX ст. (на матеріалах Херсонської губернії) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2007. 292 с.
309. Кульчицька О. В. З історії існування анархістів Півдня України на початку XX ст. *Південний архів*. 2004. № 14. С. 98-102.

310. Кульчицька О. В. Південні яхт-клуби в кінці XIX - на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2008. № 22. С. 26-29.
311. Кульчицька О. В. «Польський дім в Одесі» на початку XX ст. *Південний архів*. 2008. № 27. С. 50-54.
312. Кульчицька О. В. Українські політичні партії в Херсонській губернії початку XX ст.: особливості функціонування. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. №. 32. С. 160-163.
313. Кульчицька О. В. Фізкультурно-спортивні товариства Херсонської губернії кінця XIX – початку XX ст. *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 102-107.
314. Кучеренко А. А. Діяльність та взаємодія українських та польських культурно-освітніх товариств півдня України на початку XX ст. *Південний архів*. 2001. № 5. С. 93-98.
315. Кучеренко А. А. Український культурно-освітній рух у Херсонській губернії в період з 1861 по 1917 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Харків, 2003. 19 с.
316. Кязимова Г. Х. "Загрозлива" релігійна ситуація та контрудари держави 1944-1960-х рр. (на матеріалах Одеської єпархії). *Емінак*. 2016. № 1(2). С. 56-60.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_1\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_1(2)_9)
317. Кязимова Г. Х. Епідеміологічна ситуація в Одесі у добу Гетьманату (по матеріалам одеських газет 1918 р.). *Емінак*. 2021. № 2. С. 117-126.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2021_2_10
318. Кязимова Г. Х. Освітнянське "відродження" в зоні румунської окупації (1941–1944 рр.). *Інтелігенція і влада*. 2012. № 27. С. 135-139.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2012_27_16

319. Левченко Г. С. З історії зародження та становлення газетної справи в Одесі в XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 244-250.
320. Левченко Г. С. Історико-краєзнавчі публікації на шпальтах «Одесского вестника» (1827–1894): напрями, періодизація, автори. *Краєзнавство*. 2012. №2. С. 36-44.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2012_2_36
321. Левченко Г. С. Нові архівні документи до біографії шукача античних артефактів А. Б. Ашика. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2019. № 29. С. 90-96.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISU_2019_29_10
322. Левченко Г. С. Періодична преса як осередок козакознавчих студій у XIX ст. (на прикладі газети «Одесский Вестник»). *Чорноморська минувшина*. 2012. № 7. С. 76-83.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/chorn_2012_7_76
323. Левченко Г. С. Під егідою Рішельєвського ліцею: газета “Одесский вестник” в умовах лібералізації суспільного життя на Півдні України наприкінці 50-х рр. XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 239-244.
324. Левченко Г. С. Публікації на сторінках періодичної преси другої половини XIX ст. щодо історії Імператорського новоросійського університету (за матеріалами газети «Одесский вестник»). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 160-163.
325. Левченко Г. С. Становлення та розвиток української бібліографії в XIX ст. (на матеріалах газети "Одесский вестник"). *Бібліотечний Меркурій*. 2019. № 2. С. 44-54.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/libmer_2019_2_5
326. Левченко Л. Л. Адміністративно-територіальний устрій та управління у Миколаївському військовому губернаторстві у XIX ст. *Наукові праці*

- історичного факультету Запорізького державного університету. 1999. № 7. С. 132-139.*
327. Левченко Л. Л. Історія Миколаївського і Севастопольського військового губернаторства (1805-1900). Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2006. 300 с.
328. Левченко Л. Л. Миколаївське і Севастопольське військово-губернаторство: історія створення та засади функціонування. *Регіональна історія України. 2008. № 2. С. 161-182.*
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/reisuk_2008_2_14
329. Левченко Л. Л. Миколаївський військовий губернатор І. І. де Траверсе. *Український історичний журнал. 2000. № 6. С. 94-102.*
330. Левченко Л. Л. Молдавське населення Миколаївського округу в 1923-1929 рр. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. 2019. № 7. С. 237-244.*
331. Левченко Л. Л. Німецьке губернаторство Миколаїв у 1918 р.: до постановки проблеми. *Український історичний журнал. 2020. № 3. С. 145-162.*
URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2020_3_13
332. Левченко Л. Л. Повітроплавні частини в Миколаєві періоду Української революції 1917-1921 рр. *Старожитності Лукомор'я. 2020. № 1. С. 139-154.*
333. Левченко Л. Л. Проблема Чорноморського флоту і суднобудівних заводів у роки Української революції: Миколаївські візії. *Історичний архів. 2017. № 18. С. 84-104.*
334. Левченко Л. Л. Репресії литовців на Миколаївщині під час Великого терору. *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. 2020. №2 (54). С. 88-128.*
335. Левченко Л. Л. Український похід грецької армії 1919 р.: його вплив на майбутнє українських греків (на прикладі Миколаєва та прилеглої області). *Сторінки історії. 2019. № 49. С. 59-91.*

336. Ленська В. В. Шкільництво Півдня України в добу Другої світової війни. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 244-250.
337. Ликова В. В. “Багатоземельність” Південної України в першій половині XIX ст.: бажане та дійсне. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2011. Т. 22. С. 161-168.
338. Ликова В. В. Групи державних селян Південної України в першій половині XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2009. № 27. С. 33-44.
339. Ликова В. В. Євреї-землероби Південної України: правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 5. С. 17-19.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_ifpo_2013_5_4
340. Лізавенко Г. І. Внесок Мирона Осиповича Гросмана в розвиток Одеської кіностудії. *Інтелігенція і влада*. 2017. № 37. С. 196-204.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2017_37_16
341. Лізавенко Г. І. Зародження кінематографу в Одесі. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 46. С. 158-161.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_46_29
342. Лізавенко Г. І. Розвиток сценарної справи на Одеській кіностудії в першій половині 1920-х рр. (на основі біографій перших сценаристів). *Чорноморська минувшина*. 2016. № 11. С. 60-68.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2016_11_8
343. Лісунець Л. І. Є. К. Воронцова: благодійна та культурно-просвітницька діяльність: автореф. дис. ... к.і.н. : 07.00.02. Одеса, 2021. 18 с.
344. Лісунець Л. І. Жінки-благодійниці як засновниці літературних альманахів "Подарок бедным" та "La Queteuse" в Одесі. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2014. № 17. С. 148-154.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvvi_2014_17_18

345. Любанська О. С. Старообрядці та етнокультурні процеси на Півдні України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2007. № 21. С. 46-49.
346. Майстренко О. А. Активізація діяльності губернського та повітових земств Херсонщини з організації доступної населенню медичної допомоги в 1900–1914 рр. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2011. № 14. С. 85-93.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_i_2011_14_13
347. Майстренко О. А. Діяльність державних відомств Російської імперії із забезпечення медичною допомогою населення Херсонської губернії у середині XIX ст. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2004. № 7. С. 293-300.
348. Майстренко О. А. До історії становлення санітарно-профілактичного напрямку в медичній діяльності Херсонського губернського земства. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2010. № 13. С. 354-362.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_i_2010_13_41
349. Майстренко О. А. Роль Херсонського земства в медичному обслуговуванні населення у 1865 - 1917 рр. : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2006. 159 с.
350. Макарьська А. І. Православні монастирі Південної України в умовах антицерковної політики та секуляризації в 20-ті рр. XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2008. № 22. С. 74-77.
351. Маленко Л. М. Вироблення системи військово-адміністративного управління південноукраїнськими козацькими військами у XIX столітті. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2007. № 21. С. 59-68.

352. Маленко Л. М. Історія козацьких формувань постсічового періоду в доробку південно-українських наукових осередків ХІХ – початку ХХ століття. *Київська старовина*. 2010. № 2. С. 103-123.
353. Маленко Л. М. Йосип Гладкий: людина і діяч. *Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна ХVІІІ-ХІХ століття*. 1999. № 4(5). С. 240-251.
354. Маленко Л. М. Козацькі станиці та хутори Південної України в ХІХ столітті. *Козацька спадщина*. 2008. № 4. С. 112-123.
355. Маленко Л. М. Південноукраїнське козацтво і Кримська війна. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2005. № 19. С. 103-108.
356. Мануїлова К. В. Національне адміністративно-територіальне будівництво в південно-західній Україні у 1920-1930-х рр. *Гілея: науковий вісник*. 2012. № 60 (5). С. 53- 57.
357. Мануїлова К. В. Політика українізації і національні меншини півдня Української СРР у 20 - 30-ті рр. ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Одеса, 2011. 11 с.
358. Мануїлова К. В. Рефлексії одеських освітян євреїв, росіян та українців на політику українізації у 1920-х – 1930-х роках (на матеріалах держархіву Одеської області). *Історичний архів*. 2010. № 5. С. 23-27.
359. Мануїлова К. В. Українізація інтелігенції національних меншин південно-західного регіону УРСР. *Інтелігенція і влада*. 2012. № 26. С. 116-125.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2012_26_13
360. Мануїлова К. В. Українізація партійного апарату в національних адміністративно-територіальних районах південно-західного регіону Української РСР (1920-1930-ті рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. № 32. С. 239-242.

361. Маринченко Г. М. Антирелігійна пропаганда засобами кіно та радіо за часів хрущовської "відлиги" (за матеріалами Південних областей УРСР). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. № 3.35. С. 142-146.
362. Маринченко Г. М. Виявлення та ліквідація порушення законодавства про культури у Південній Україні в перші повоєнні роки. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. № 3.34. С. 148-153.
363. Маринченко Г. М. Загальний аналіз стану лютеранських церков Південної України в повоєнний період. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2014. № 3.37. С. 96-101.
364. Маринченко Г. М. Заклади освіти та культури Миколаївщини в антирелігійній пропаганді періоду хрущовської "відлиги" (за матеріалами періодичних видань). *Емінак*. 2018. № 4(2). С. 62-66.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2018_4\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2018_4(2)_11)
365. Маринченко Г. М., Ревенко В. В. Відновлення та діяльність клубів на Миколаївщині у повоєнний період (1945-1955 рр.). *Емінак* 2019. № 4. С. 83-90.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2019_4_9
366. Маринченко Г. М. Храми та церкви Вітовського району Миколаївської області: історія створення та функціонування. *Краєзнавство*. 2018. № 1. С. 69-75.
367. Марквас К. Ф. Діяльність Херсонської санітарної служби у 20-30-х роках ХХ століття. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 330-333.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_8_75
368. Марквас К. Ф. Досвід боротьби з туберкульозом на Півдні України у міжвоєнний період (за матеріалами Херсонщини). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2018. № 50. С. 293-297.

369. Марквас К. Ф. Роль газети "Наддніпряньська правда" у боротьбі з алкоголізмом на Херсонщині наприкінці 20-х – 30-х роках ХХ століття. *Scriptorium nostrum*. 2016. № 3. С. 127-140.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2016_3_9
370. Марквас К. Ф. Санітарний стан міста Херсон у 20-х роках ХХ ст. *Scriptorium nostrum*. 2016. № 1. С. 164-174.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2016_1_12
371. Марущак О. О. Праці гласного Херсонської міської думи П. Я. Белякова в архівних і бібліотечних фондах. *Південний архів*. 2003. № 12. С. 28-41.
372. Марченко О. М. Відомості про заштатні міста і містечка Херсонської губернії та їх населення на сторінках статистичних видань. *Науковий вісник Одеського державного економічного університету*. 2009. № 3 (81). С. 161-170.
373. Марченко О. М., Мезенцева І. М. Історія маєтку в с. Вікторівка Братського району Миколаївської області. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2008. Т. 83, № 70. С. 134-141.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_83_70_27
374. Марченко О. М. Релігія як чинник соціокультурного розвитку етноконфесійних груп Південної України наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2010. № 5. С. 486-494.
375. Марченко О. М. Сільське населення степового Побужжя кінця ХVІІІ–початку ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Одеса, 2004. 189 с.
376. Марченко О. М. Сімейна обрядовість Південного Побужжя: нові польові матеріали. *Культура народів Причорномор'я*. 2001. № 20. С. 104-108.
377. Марченко О. М. Традиційний громадський побут населення Степового Побужжя (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.). *Культура народів Причорномор'я*. 2003. № 43. С. 150-153.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2010_5_65

378. Марченко О. М. Формування соціального складу сільського населення Миколаївщини (кінець XVIII ст. – 1861 р.). *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. 2006. Т. 62. № 49. С. 103-108.
379. Міронова І. С. Боротьба з жебрацтвом у Херсонській губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Емінак*. 2019. № 4. С. 21-33.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2019_4_4
380. Міронова І. С. Гідротехнічні роботи в Херсонській губернії у роки столицінської аграрної реформи. *Емінак*. 2020. № 4. С. 70-80.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2020_4_9
381. Міронова І. С. Грошові випуски міста Одеса 1917-1919 рр. *Емінак*. 2022. № 1. С. 86-99.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2022_1_8
382. Міронова І. С. Динаміка цін на землю на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). *Емінак*. 2020. № 2. С. 56-67.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2020_2_7
383. Міронова І. С. Діяльність Одеської військово-польової пошти в період Першої світової війни. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2008 Т. 96, № 83. С. 180-183.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_96_83_40
384. Міронова І. С. Документи про поштові та поштово-телеграфні установи на півдні України (за матеріалами історичних архівів Російської Федерації). *Історичний архів*. 2011. № 6. С.136-141.
385. Міронова І. С. Мовна політика в навчальних закладах національних меншин Півдня України у 1920–30-ті рр. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2016. Т. 274, № 262. С. 25-31.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2016_274_262_6
386. Міронова І. С. Морські пароплавні товариства Півдня України в міжнародній пошті XIX ст. *Історичний архів*. 2009. № 3. С. 54-58.

387. Міронова І. С. Практика боротьби з алкоголізмом серед сільського населення Півдня України (друга половина XIX – початок XX ст.). *Український селянин*. 2019. № 22. С. 30-37.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2019_22_8
388. Міронова І. С. Практика боротьби з пияцтвом та алкоголізмом серед робітничого населення півдня України (кінець XIX – початок XX ст.). *Проблеми політичної історії України*. 2020. № 15. С. 70-84.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppiu_2020_15_12
389. Міронова І. С. Просвітницька агрономічна допомога селянам Півдня України на початку XX ст. *Старожитності Лукомор'я*. 2021. № 3. С. 37-49.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ctarluk_2021_3_7
390. Міронова І. С. Реалізація реформи скасування тілесних покарань у каторжних тюрмах Харківської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32(71), № 4. С. 69-76.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2021_32\(71\)_4_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2021_32(71)_4_14)
391. Міронова І. С. Розвиток освіти і культури польського населення півдня України в 1920-30-і роки. *Сучасна українська політика*. 2004. № 5. С. 218-225.
392. Міронова І. С. Утворення і діяльність земської пошти в Херсонській губернії (1865-1918 рр.). *Південний архів*. 2008. № 27. С. 61-67.
393. Міхеєва О. К. Випробування владою: посадова злочинність радянської номенклатури великих міст в Україні часів непу (за матеріалами херсонської справи). *Схід-Захід: історико-культурологічний збірник*. 2011. № 15. С. 243-263.
394. Моїсеєва Т. М. Дамське товариство допомоги бідним породіллям м. Одеси (кін. XIX - поч. XX ст.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 126-131.

395. Морозан О. О. Підготовка педагогічних кадрів на Миколаївщині у 20–30-ті рр. ХХ ст. *Південний архів*. 2023. № 41. С. 76-83.
396. Морозова О. С. Василь Андрійович Страдомський (1831-1902): лікар, колекціонер, громадський діяч. *Красзнавство*. 2018. № 1. С. 90-101.
397. Мягка О. А. Польські робітничі клуби Півдня України в 20-х рр. ХХ ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 259-263.
398. Надибська С. Б. Соціально-економічний розвиток міст Південної України в 1861 – 1900 рр. (за матеріалами Херсонської та Катеринославської губерній) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2005. 17 с.
399. Назарова А. М. З історії колонії американських реемігрантів на Херсонщині. 1923-1928 рр. *Південний архів*. 2001. № 6. С. 38-41.
400. Назарова Є. П. Економічні товариства Одеси і регіональний рух на Півдні України на початку ХХ століття. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 29. С. 63-70.
401. Назарова Є. П. Польський національний рух у Південноукраїнському регіоні на початку ХХ ст. *Музейний вісник*. 2011. № 11 (2) С. 109-114.
402. Негода Ю. С. Інформативний потенціал законодавчих актів Російської імперії з історії Грецької громади м. Одеси (XVIII – початок ХХ ст.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 241-245.
403. Новікова Л. В. Антисемітизм як складова Голокосту (до історії окупаційного режиму в губернаторстві «Трансністрія» та м. Одесі). *Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри*. 2023. № 9. С. 190-197.
404. Новікова Л. В. Внесок А. О. Скальковського (1808 - 1898) у дослідження історії Південної України : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01: Одеса, 2004. 21 с.

405. Новікова Л. В. «Історіограф» Південної України Аполлон Скальковський: інтелектуальна апологія імперської політики та регіональної історичної самобутності. Одеса: «Одеський національний університет», 2012. 464 с.
406. Новікова Л. В. "Змагання дискурсів": до питання про позитивний образ єврейського населення у публікаціях "Одесского вестника" (перша половина 1880-х рр.). *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2019. № 30. С. 147-172.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2019_30_11
407. Новікова Л. В. Придунайський регіон як об'єкт дослідження у ХІХ ст.: на прикладі доробку А. О. Скальковського (1808-1898). *Чорноморська минавшина*. 2009. № 4. С. 127-142.
408. Оніпко Т. В. Внесок Одеської консервної фабрики споживчої кооперації у вирішення продовольчих проблем і розширення експорту України у 20-і рр. ХХ ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 274-278.
409. Петренко І. М. Шлюб і сім'я у православних мирян ХVІІІ ст. (на основі документів Державного архіву Одеської області). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 267-272.
410. Петрова К. А. Благодійна діяльність населення Південної України під час Кримської війни 1853-1856 рр. на сторінках "Одесского вестника". *Музейний вісник*. 2011. № 11. С. 113-120.
411. Петрова К. А. Газетна періодика Південної України як джерело з історії боротьби з пияцтвом (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Запоріжжя, 2021. 235 с.
412. Петрова К. А. "Одесский листок" як джерело з історії благодійності м. Одеси Херсонської губернії початку ХХ століття. *Музейний вісник*. 2015. № 15. С. 207-214.

413. Петрова К. А. Попечительства про народну тверезість на сторінках південноукраїнської періодичної преси кінця XIX – початку XX століття. *Scriptorium nostrum*. 2016. № 2. С. 109-127.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2016_2_7
414. Петрова Н. О. Традиційне весілля молдован Буджака у середині XIX ст. *Чорноморська минувшина*. 2011. № 6. С. 47-53.
415. Прокоп Ю. В. Єврейське купецтво Одеси у першій половині XIX ст.: походження та економічна діяльність. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 45(1). С. 141-153.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45(1)_22)
416. Прокоп Ю. В. Іноземці в єврейському купецтві Херсонської губернії у другій половині XIX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Т. 1, № 44. С. 75-79.
417. Прокоп Ю. В. Переселення євреїв із Галичини до Херсонської губернії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.: причини та етапи. *Чорноморський літопис*. 2013. № 7. С. 52-59.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chl_2013_7_9
418. Прокоп Ю. В. Професійна діяльність євреїв-іноземців в Одесі наприкінці XVIII - першій половині XIX ст.. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 4. С. 42-44.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2014_4_18
419. Пронь Т. М. Міграційні та етнічні процеси на Півдні України за доби радянської державності (на матеріалах Миколаївської та Херсонської областей) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2005. 20 с.
420. Пронь Т. М. Одеське консульське відділення посольства Польщі – зовнішньополітичний посередник у селянському еміграційному русі на Півдні України у 20-х роках XX століття. *Історичний архів*. 2008. № 1. С. 66-74.

421. Пронь Т. М. Переселення українського населення з Польщі в Одеську область та його інтеграція в локальне середовище краю (1944–1946 рр.). *Краєзнавство*. 2012. № 1. С. 150-157.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2012_1_150
422. Пронь Т. М. Утворення Херсонської області – початок нового етапу в історії заселення Південного регіону України (1944-1959 рр.). *Південний архів*. 2003. № 12. С. 250-257.
423. Рижева Н. О. Світові новації у суднобудуванні та їх вплив на зміни технологій виробництва кораблів на Півдні України (друга половина XIX ст). *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 154-161.
424. Рябовол Л. Т. Внесок земських установ у розвиток і становлення шкільної історичної і правознавчої освіти в Україні (на матеріалах Херсонської губернії). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2011. № 97. С. 252-257.
425. Рябовол Л. Т. Розвиток земської освіти в Херсонській губернії (друга половина XIX - початок XX століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: Кривий Ріг, 2001. 20 с.
426. Савенко Л. А. Соціальне обличчя Херсона наприкінці XIX ст. (за матеріалами Всеросійського перепису населення 1897 р.). *Південний архів*. 2003. № 12. С. 47-60.
427. Савченко І. В. Адміністративно-територіальний устрій Південної України (1775 - 1822 рр.) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 2004. 138 с.
428. Савченко І. В. Формування та розвиток державних установ губерній Південної України в перші десятиріччя XIX ст. *Scriptorium nostrum*. 2015. № 1-2. С. 116-130.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2015_1-2_10

429. Сандурська О. В. Одеські маяки: історія створення та перспективи розвитку. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. № 46. С. 120-123.
430. Сердюк Ж. М. Можливості професійної самореалізації жінок у сфері освіти на межі XIX – XX ст. (на прикладі жіночих гімназій Одеського навчального округу). *Інтелігенція і влада*. 2013. № 29. С. 44-52.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2013_29_6
431. Сердюк Ж. М. Переваги та недоліки комерціалізації середньої освіти Півдня України на межі XIX-XX ст. *Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті*. 2013. № 11. С. 160-168.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nuippp_2013_11_18
432. Сердюк Ж. М. Становлення середньої жіночої освіти в Одесі (XIX – початок XX ст.). *Гуржіївські історичні читання*. 2013. № 6. С. 147-149.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2013_6_55
433. Сердюк Ж. М. Українська мова як елемент виховання в Одеській Маріїнській жіночій гімназії у 1919 р. *Чорноморська минушина*. 2016. № 11. С. 49-58.
434. Сигида Г. А. Галузева структура купецького підприємництва Південної України в першій половині XIX ст. *Музейний Вісник*. 2011. № 11(2). С. 40-44.
435. Сигида Г. А. Купецьке підприємництво в миловарному виробництві на Півдні України в першій половині XIX століття. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2011. Т. 22. С. 155-160.
436. Синявська Л. І. Діяльність суднобудівних підприємств Сходу і Півдня України у 1917-1918 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 40. С. 60-67.
437. Синявська О. О. До питання про заснування архіву в Одесі в XIX – на початку XX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2019. № 7. С. 443-447.

438. Синявська О. О. Заснування Одеської комерційної гімназії на початку XIX ст. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2013. № 23. С. 209-221.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2013_23_17
439. Синявська О. О. Заснування освітніх закладів в Одесі на початку XIX ст. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 6(12). С. 743-755.
440. Синявська О. О. Історик О. І. Маркевич: життя та творчість : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2001. 23 с.
441. Синявська О. О. Й.Г. Михневич (1809-1885) – викладач, адміністратор та історик Рішельєвського ліцею. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 302-305.
442. Синявська О. О. Науково-педагогічна діяльність Олексія Маркевича (1847–1903): до 175-річчя історика. *Південний архів*. 2022. № 37. С. 92-97.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2022_37_14
443. Синявська О. О. Одеса & Миколаїв: історія одного освітнього проєкту середини XIX ст. *Старожитності Лукомор'я*. 2021. № 4. С. 63-69.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ctarluk_2021_4_6
444. Синявська О. О. Одеський період в історії Люблінської чоловічої гімназії. *Краєзнавство*. 2015. № 1-2. С. 196-202.
445. Синявська О. О. Освітнянський експеримент в Одесі на початку XIX ст.: Одеський благородний інститут для хлопчиків. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 304-308.
446. Синявська О. О. Перший історик-україніст Одеського університету (до 175-річчя професора Олексія Маркевича). *Літопис Волині*. 2022. № 26. С. 168-172.
447. Синявська О. О. Проєкти заснування Новоросійського університету в середині XIX ст. *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2011. № 22. С. 146-154.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2011_22_18

448. Синявська О. О., Садова І. В. Національно-культурні товариства німецької громади в Одесі у другій половині XIX – на початку XX ст. *Старожитності Лукомор'я*. 2022. № 3. С. 44-51.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ctarluk_2022_3_7
449. Синявська О. О. Роботи М.Н. Мурзакевича на сторінках “Записок” Одеського товариства історії та старожитностей. *Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я*. 2010. № 4. С. 152-160.
450. Синявська О. О. Роль абата Ш.Д. Ніколя в організації освітніх закладів Одеси у 1810-х роках. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 324-328.
451. Синявська О. О. Спогади очевидців Голодомору 1932-1933 років як історичне джерело (за матеріалами Біляївського району Одеської області). *Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2009. № 20. С. 283-300.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2009_20_26
452. Синявська О. О. Становлення освітянських традицій в Одесі в період герцога А. Е. Рішельє. *Інтелігенція і влада*. 2016. № 34. С. 49-59.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2016_34_5
453. Ситняківська С. М. Ремісничі навчальні заклади півдня України у системі освіти України в XIX – на початку XX століття. *Південний архів*. 2010. № 31-32. С. 203-211.
454. Сінкевич І. Ю. Краєзнавці Херсонщини: Кравець Семен Семенович. *Південний архів*. 2002. № 9. С. 130-136.
455. Сінкевич І. Ю. Краєзнавці Херсонщини: Остапенко Роман Семенович. *Південний архів*. 2003. № 10. С. 57-62.
456. Сінкевич І. Ю. Краєзнавці Херсонщини: Чехутська Валентина Юхимівна. *Південний архів*. 2003. № 11. С. 36-40.

457. Сінкевич І. Ю. Секретар Херсонського губернського статистичного комітету – Раєвський Віктор Михайлович. *Південний архів*. 2003. № 12. С. 72-78.
458. Сіталова Н. О. Діяльність соціалістів-революціонерів Південної України напередодні та в період революції 1905-1907 рр. : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
459. Срібна М. А. Червоний Хрест Південної України (кін. 30-х – поч. 40-х рр. XX ст.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 141-145.
460. Степаненко В. В. Великий капітал у північночорноморській торгівлі (1890-1914 рр.). *Емінак*. 2007. № 1(1). С. 47-51.
461. Степаненко В. В. Імпортні операції через порти Північного Причорномор'я (1900-1914 рр.). *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. 2009. Т. 100, № 87. С. 44-50.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2009_100_87_11
462. Степаненко В. В. Митна політика царського уряду у другій половині XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Півдня України). *Емінак*. 2007. № 2(2). С. 45-52.
463. Степаненко В. В. Місце Північного Причорномор'я у зовнішній торгівлі Росії на межі XIX-XX століть: загальноукраїнський та регіональний аспекти. *Емінак*. 2010. № 1-4(5). С. 52-57.
464. Степаненко В. В. Північне Причорномор'я у системі зовнішньоторгівельних зв'язків Російської імперії (90-і рр. XIX ст. - 1914 р.) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2006. 20 с.
465. Степаненко В. В. Створення торгових бірж на Півдні України та їх роль в українському експорті кінця XIX – початку XX ст. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. 2007. Т. 74, № 61. С. 33-39.
466. Степаненко В. В. Створення Херсонської торгової біржі та хлібний експорт Херсону у 1907-1914 рр. *Південний архів*. 2005. № 19. С. 179-183.

467. Стременецька В. О. Червоний хрест на Миколаївщині (1870-1930-ті роки). *Південний архів*. 2005. № 19. С. 168-174.
468. Стьопченко Е. М. Німці-колоністи та “сусіди” – цигани в поліетнічному оточенні півдня України наприкінці XVIII – XIX століття. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2008. Т. 15. С. 402-418.
469. Сугацька Н. В. Винищення єврейського населення Одеси в часи румунської окупації (1941-1944 рр.). *Південний архів*. 2008. № 27. С. 78-84.
470. Сугацька Н. В. Колаборантська преса як джерело вивчення Голокосту на півдні України. *Південний архів*. 2007. № 25. С. 99-105.
471. Сугацька Н. В. Місцева адміністрація та самоврядування на півдні України в часи нацистської окупації краю (1941-1944 рр.) в контексті Голокосту. *Південний архів*. 2005. № 20. С. 148-153.
472. Сугацька Н. В. Події Холокосту на Миколаївщині під час німецької та румунської фашистської окупації. *Південний архів*. 2005. № 19. С. 200-205.
473. Тарасова М. Б. Участь іноземців у становленні соціально-економічного простору Південної України в кінці XVIII ст. – 1870-х рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Т. 1, № 44. С. 57-61.
474. Третякова О. А. Історичні місця розселення польського населення Півдня України. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомилинського*. 2015. № 1. С. 25-29.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2015_1_6
475. Третякова О. А. Освіта як засіб комуністичного виховання польського населення півдня України в 1920-х рр. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2016. № 15. С. 148-154.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2016_15_19

476. Третякова О. А. Особливості освітнього розвитку польського населення Півдня України в 1920-х рр. *Педагогічний дискурс*. 2015. № 18. С. 232-237.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/0peddysk_2015_18_49
477. Третякова О. А. Особливості створення та діяльності польських національних сільських рад Херсонського округу в міжвоєнний період. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2016. № 2. С. 70-74.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2016_2_14
478. Третякова О. А. Політика радянської влади щодо польського населення південної України в 20-х рр. XX ст. *Емінак*. 2017. № 2(3). С. 46-50.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2017_2\(3\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2017_2(3)_10)
479. Третякова О. А. Розселення польського населення на території Південної України. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2017. № 1. С. 11-15.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2017_1_4
480. Третякова О. А. Соціально-економічний розвиток польського населення Півдня України в 20-30-х рр. XX ст. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. № 2. С. 11-15.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2015_2_4
481. Третякова О. А. Становище римо-католицької церкви Півдня УСРР в міжвоєнні роки. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. № 3.35. С. 117-122.
482. Турченко Г. Ф. Встановлення влади Директорії на півдні України: регіональні особливості. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2008. № 24. С. 140-148.
483. Турченко Г. Ф. Імперський проект “Новоросія”: більшовицький варіант. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 39. С. 75-83.

484. Турченко Г. Ф. Історичний вибір: Південна Україна чи Новоросія. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2010. № 29. С. 77-87.
485. Турченко Г. Ф., Назарова Є. П. Регіональний рух у південноукраїнському регіоні на початку ХХ століття. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 30. С. 138-148.
486. Турченко Г. Ф., Назарова Є. П. Революція 1905-1907 рр.: Одеський конвент. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 103-111.
487. Турченко Г. Ф. Національні ідентичності та територіальний патріотизм (на матеріалах Півдня України початку ХХ ст.). *Південний архів*. 2008. № 28-29. С. 161-170.
488. Турченко Г. Ф. Південна Україна в період Директорії Української Народної Республіки. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2005. № 19. С. 174-188.
489. Турченко Г. Ф. Південноукраїнське селянство і крах денікінського фронту. *Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни*. 2003. № 11. С. 42-50.
490. Турченко Г.Ф. Південь в період Української революції: націєтворення VS національна дезінтеграція. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2018. № 50. С. 56-69.
491. Турченко Г. Ф. Південь України і радянські плани європейської революції (перша половина 1919 р.). *Культурологічний вісник: Науковотеоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни*. 2003. № 10. С. 42-53.
492. Турченко Г. Ф. Спроба дезінтеграції України у 1917-1918 роках (на матеріалах Півдня України). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 2003. № 16. С. 146-164.

493. Турченко Г. Ф., Ядловська О. С. Діяльність загальноросійських політичних партій та організацій у південноукраїнському регіоні в умовах Центральної Ради. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. № 33. С. 68-80.
494. Тюрменко І. І. Шкільне будівництво на Півдні України у 1950-х – 1960-х рр. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2011. № 3. С. 155-160.
495. Уварова О. О. Російська "політика покровительства" щодо греків-іммігрантів в кінці XVIII першій третині XIX ст. (на матеріалах Херсонської губернії) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02. Одеса, 2007. 20 с.
496. Уварова О. О. Зовнішня політика Росії як чинник грецької імміграції на Південь України (друга половина XVIII – перша третина XIX ст.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2013. № 4. С. 356-360.
497. Уварова О. О. Про поховання в Одесі Константинопольського патріарха Григорія V. *Чорноморська минувшина*. 2007. № 2. С. 93-97.
498. Феденко О. О. Італійці Одеси у формуванні і підтримці римо-католицької громади у XIX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2017. № 127. С. 22-26.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_127_7
499. Феденко О. О. Проекти італійця Карла Рокко з благоустрою Одеси (середина XIX ст.). *Чорноморська минувшина*. 2014. № 9. С. 26-30.
500. Феденко О. О. Роль італійської громади у розбудові харчової промисловості Одеси наприкінці XVIII - початку XX ст. *Гілея: науковий вісник*. 2017. № 124. С. 16-20.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_124_5
501. Федорова А. І. Старообрядці Одеси в період румунської окупації (за матеріалами періодичної преси). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 380-387.

502. Федорчук О. О. Науково-релігійна діяльність Інокентія, архієпископа Херсонського і Таврійського. *Наукові праці: науковометодичний журнал*. 2003. Т. 27. № 14. С. 21-24.
503. Федорчук О. О. Одеська духовна семінарія в першій половині XIX ст. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. 2003. Т. 26, № 13. С. 23-26.
504. Федорчук О. О. Православ'я в становленні культури півдня України (кінець XVIII - початок XX ст.) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2005. 18 с.
505. Федорчук О. О. Релігійне виховання в церковних школах Херсонської губернії (II пол. XIX – поч. XX ст.). *Південний архів*. 2004. № 14. С. 93- 98.
506. Федорчук О. О. Церковно-приходські школи Миколаєва в кінці XIX – на початку XX ст. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. 2002. Т. 17, № 4. С. 88-91.
507. Ходак І. В. Місіонерська діяльність Іллі Кливака на півдні України в 1917-1919 рр. *Чорноморська минувшина*. 2013. № 8. С. 85-93.
508. Церковна В. Г. Ізмаїл театральний в 1946-1960-ті роки (за матеріалами місцевого архіву). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2020. № 46. С. 144-151.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2020_46_18
509. Церковна В. Г. Історія села Райлянка за матеріалами "Кишинівських єпархіяльних відомостей". *Краєзнавство*. 2015. № 1-2. С. 111-115.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2015_1-2_14
510. Церковна В. Г. Купецтво Бессарабської губернії у XIX ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2010. № 29. С. 36-40.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2010_29_11
511. Церковна В. Г. Молдавське населення Одеської області на межі XX – XXI ст. (за матеріалами переписів населення 1989, 2001 рр.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2017. № 37. С. 146-150.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2017_37_19

512. Церковна В. Г. Одеське грецьке благодійне товариство у другій половині XIX ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2019. № 40. С. 209-217.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2019_40_27

513. Церковна В. Г. Українці Південної Бессарабії (XIX ст.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2013. № 32. С. 40-44.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2013_32_10

514. Цибуленко Л.О. Діяльність органів самоврядування Одеси, Миколаєва. Херсона щодо формування і розвитку муніципальної земельної та виробничої власності в кінці XIX - на початку XX століття : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2001. 19 с.

515. Цибуленко Л. О. Муніципальна власність як економічна основа міського самоврядування Одеси, Миколаєва та Херсона (кінець XIX – початок XX ст.). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2003. № 24. С. 184-189.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2003_24_38

516. Цибуленко Л. О. Муніципальне землеволодіння та землекористування Херсона в кінці XIX – поч XX ст. *Південний архів*. 2003. № 12. С. 65-72.

517. Цибуленко Л. О. М. Чернявський у суспільно-культурницькому житті Херсонщини. *Scriptorium nostrum*. 2014. № 1. С. 198-209.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2014_1_17

518. Цибуленко Л. О. Органи самоврядування Одеси, Миколаєва і Херсона у розвитку транспортних систем Півдня України у другій половині XIX – на початку XX століття. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1999. № 7. С. 187-195.

519. Цибуленко Л. О. Система міського самоврядування Півдня України при розбудові держави П. Скоропадського. *Південний архів*. 2008. 28-29. С.

171-173.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2008_28-29_18

520. Цибуленко Л. О. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України часів "Великого терору". *Scriptorium nostrum*. 2016. № 2. С. 157-170.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2016_2_10

521. Цибуленко Л. О. Становлення муніципального скотопереробного виробництва у містах: Одесі, Миколаєві та Херсоні у кінці XIX – на початку XX ст. *Південний архів*. 1999. № 1. С. 109-117.

522. Циганенко Л. Ф. Бессарабське дворянство і розвиток кредитно-банківської інфраструктури регіону (кінець XIX – початок XX ст.). *Культура народів Причорномор'я*. 2008. № 134. С. 85-86.

523. Циганенко Л. Ф. Вірмени Південної Бессарабії в соціально-економічному розвитку краю в XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 406-410.

524. Циганенко Л. Ф. Вплив дворянських родин Бессарабії на економічний розвиток краю (перша половина XIX ст.). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.*. 2008. № 15. С. 158-174.

URL: http://resource.history.org.ua/publ/xix_2008_15_158

525. Циганенко Л. Ф. Дворянство Півдня України (друга половина XVIII ст. - 1917 р.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2010. 43 с.

526. Циганенко Л.Ф. Добродійна діяльність дворян Бессарабії у сфері освіти (остання третина XIX — початок XX ст.). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.*. 2011. № 19. С. 311-319.

URL: http://resource.history.org.ua/publ/xix_2011_19_311

527. Циганенко Л. Ф. До питання про етнічний склад дворянства Півдня України (кінець XVIII-XIX ст.). *Український історичний журнал*. 2009. № 4. С. 67-83.

URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2009_4_67

528. Циганенко Л. Ф. Етнічний склад населення фортеці Ізмаїл на початку XIX ст. (за матеріалами місцевого архіву). *Етнічна історія народів Європи*. 2013. № 41. С. 20-24.

529. Циганенко Л. Ф. Євреї Південної Бессарабії: особливості розселення та господарчої діяльності (перша половина XIX ст.). *Краєзнавство*. 2015. № 1-2. С. 157-163.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2013_41_4

530. Циганенко Л. Ф. Культурно-освітня діяльність дворянської громадськості Бессарабії XIX — початку XX ст. *Інтелігенція і влада*. 2008. № 11. С. 102-110.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2008_11_12

531. Циганенко Л. Ф. Місце європейських дворян в процесі колонізації південноукраїнських земель (друга половина XVIII - XIX ст.). *Етнічна історія народів Європи*. 2012. № 38. С. 5-9.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2012_38_3

532. Циганенко Л. Ф. Репресії проти населення Південної Бессарабії в перший місяць встановлення радянської влади в регіоні (червень-липень 1940 р.). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2021. № 8. С. 433-441.

533. Циганенко Л. Ф. Російські дворяни в освоєнні південноукраїнських земель (кінець XVIII – XIX ст.). *Спеціальні історичні дисципліни*. 2011. № 18. С. 226-230.

URL: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2011_18_226

534. Циганенко Л. Ф. Структура та функції бессарабського дворянства (друга половина XIX – початок XX ст.). *Історична панорама*. 2007. № 5. С. 35-59.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2007_5_5

535. Циганенко Л. Ф. Торгово-фінансова активність дворянства Південноукраїнських губерній Російської імперії (друга половина XVIII – початок XX ст.). *Етнічна історія народів Європи*. 2011. № 36. С. 10-15.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2011_36_4
536. Циганенко Л. Ф. Українці в етнічній палітрі південної Бессарабії початку XIX ст. (на матеріалах Ізмаїльського повіту). *Наукові записки з української історії*. 2014. № 35. С. 26-33.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzzui_2014_35_6
537. Циганенко Л. Ф. Участь дворян в органах державного і місцевого управління (на матеріалах Катеринославської і Херсонської губерній). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 102. С. 52-55.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2010_102_17
538. Циганенко Л. Ф. Участь дворян південноукраїнських губерній у становленні фінансової системи (друга половина XIX – початок XX ст.). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2009. № 27. С. 20-23.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2009_27_6
539. Циганенко Л. Ф. Чисельність дворянства міста Тучкова та фортеці Ізмаїл у першій третині XIX ст. *Гуржіївські історичні читання*. 2014. № 7. С. 218-220.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2014_7_84
540. Цубенко В. Л. Військова організація Новоросійського (Херсонського) військового поселення кавалерії (1817-1857). *Інтелігенція і влада*. 2014. № 31. С. 31-44.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2014_31_4
541. Цубенко В. Л. Історія Новоросійського (Херсонського) військового поселення кавалерії. 1817 - 1857 рр. : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2003. 17 с.

542. Цубенко В. Л. Навчально-методична робота в Одеській школі десятників будівельної справи (1891–1916). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. № 35. С. 86-90.
543. Цубенко В. Л. Формування, територіальне поширення, функціональна структура історичних кладовищ м. Одеси. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 7. С. 173-189.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_7_15
544. Цубенко В. Л. Формування території та населені пункти Новоросійського військового поселення кавалерії (1817–1857 рр.). *Чорноморська минувшина*. 2006. № 1. С. 52-64.
545. Чорна Л. В. Гагаузька колонізація Буджаку у XVIII – XIX ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2013. № 32. С. 45-48.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2013_32_11
546. Чорноіваненко І. В. Висвітлення діяльності Г. Л. Скадовського на сторінках газети "Юг" (1898–1907 рр.). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2014. № 17. С. 293-300.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvvi_2014_17_34
547. Чорноіваненко І. В. Діяльність Сергія Балтазаровича та Марії Олександрівни Скадовських в роки Першої світової війни. *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 90. С. 57-60.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_90_14
548. Чорноіваненко І. В. Господарські ініціативи представників роду Скадовських в контексті економічного розвитку Південноукраїнського регіону. *Краєзнавство*. 2014. № 1. С. 157-162.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2014_1_21
549. Чорноіваненко І. В. Г. Скадовський як дослідник природних ресурсів Південного Подніпров'я. *Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки*. 2012. № 9. С. 180-188.

550. Черноіваненко І. В. Жити в місті: доля будинку родини Скадовських. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія. 2014. № 3.37. С. 206-210.
551. Черноіваненко І. В. Заповіт Євдокії Яворської як джерело дослідження історії роду Скадовських. *Scriptorium nostrum*. 2014. № 1. С. 258-275.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2014_1_21
552. Черноіваненко І. В. Микола Скадовський: шлях до мистецтва. *Культурологічний вісник*. 2014. № 32. С. 15-19.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultv_2014_32_5
553. Черноіваненко І. В. Нотаріальні документи як джерело до вивчення історії роду Скадовських. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. № 34. С. 274-279.
554. Черноіваненко І. В. Остання воля Б. Б. Скадовського. *Міждисциплінарні гуманітарні студії*. 2014. № 1. С. 130-135.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/mgumstud_2014_1_130
555. Черноіваненко І. В. Рід Скадовських і Білозерка. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. № 39. С. 27-31.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_39_5
556. Шандра І. О. Формування представницьких з'їздів судновласників Чорноморсько-Азовського району на початку ХХ ст. *Гуржіївські історичні читання*. 2012. № 5. С. 222-225.
557. Шановська О. А. З історії самвидаву та дисидентського руху в УРСР: справа В.В.Ігрунова в архіві УСБУ в Одеській області. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 418-423.
558. Шевцова В. Ю. Початок становлення системи національної освіти на Півдні України в 20-ті роки ХХ століття. *Південний архів*. 1999. № 1. С. 161-165.

559. Шевченко А. В. Газета «Юг» під редакцією В. Гошкевича: її позиціонування та роль в суспільно-політичному житті Південного регіону. *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 100. С. 50-53.
560. Шевченко А. В. Рід Гошкевичів у соціокультурному житті України : дис. ... д-ра філософії. Запоріжжя, 2021. 436 с.
561. Шевченко В. В. Внутрішня політика Російської імперії як фактор становлення й розвитку банкірського підприємництва на Півдні України (кінець XVIII — перша половина XIX ст.). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2011. № 19. С. 106-116.
562. Шевченко В. В. Організація функціонування банкірських установ Південної України (XIX - початок XX ст.). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2008. № 15. С. 189-194.
563. Шевченко В. В. Підприємницька діяльність банкірів Півдня України (XIX – початок XX ст.): окремі аспекти. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2008. № 14. С. 88-96.
564. Шевченко В. В. Приватне банкірське підприємництво в Одесі (XIX – початок XX ст.). Київ: НАН України, 2010. 266 с.
565. Штепко О. Ю. Військова історія острова Зміїний: залучення острівного простору у світові війни. *Чорноморська минувшина*. 2013. № 8. С. 93-102.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2013_8_11
566. Штепко О. Ю. З історії освоєння острова Зміїний наприкінці XIX ст.: дипломатичні суперечки та нові господарі. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2016. № 34. С. 148-152.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2016_34_29
567. Шушляннікова Н. В. Культура Херсона XIX ст. *Південний архів*. 2003. № 12. С. 132-136.
568. Шушляннікова Н. В. Поляки у культурному житті Херсонської губернії XIX – початку XX ст. за наративними джерелами. *Південний архів*. 2001. № 5. С. 99-102.

569. Шушляннікова Н. В. Проблеми колонізації Херсонщини за наративною літературою. *Південний архів*. 2002. № 7. С. 140-144.
570. Шушляннікова Н.В. Соціокультурна історія Херсонщини кінця XVIII - початку XX ст. за наративною літературою : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2002. 19 с.
571. Юрченко О. А. З історії авіації: перші перельоти над Миколаєвом та Одесою. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2017. № 6. С. 455-459.
572. Юрченко О. А. Курченко Т. Є. Крила південного неба (до питання становлення авіації в південних районах України). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*. 2015. № 5. С. 433-436.
573. Ядловська О. С. Діяльність польських політичних партій та організацій у південноукраїнському регіоні за доби Центральної Ради. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2011. № 31. С. 125-130.
574. Ядловська О. С. Етнічний склад сільського населення Півдня України напередодні 1917 р. *Чорноморський літопис*. 2011. № 3. С. 85-88.
575. Ядловська О. С. Національні меншини Півдня України в контексті політичної діяльності (початок XX ст. – 1918 р.). Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 284 с.
576. Ядловська О. С. Партії та громадсько-політичні організації малочисельних етнічних груп на Півдні України в добу Центральної Ради. *Чорноморський літопис*. 2013. № 8. С. 43-51.
577. Якиминська Л. В. Особливості формування етнічного складу селянської верстви Степового Побужжя. *Гуржіївські історичні читання*. 2009. С. 137-142.
578. Яковенко Г. Г. Домашні вчителі в жіночій освіті м. Миколаєва. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2017. № 48. С. 61-64.

579. Якубова Т. А. Роль І. Мазепи, С. Понятовського, Карла XII в історії фортеці Очаків у часи Північної війни (1709 р.) За матеріалами польського, французького фондів НБУ ім. В.І. Вернадського. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. 2012. № 21(2). С. 177-185.
580. Якубова Т. А. Фортеця Очаків та оборонна політика Б. Хмельницького 1654-1657 рр. : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2006. 135 с.
581. Якубова Т. А. Місто-фортеця Очаків та його стратегічне значення в російсько-українсько-турецькому протистоянні XVIII ст. *Південний архів*. 2004. № 14. С. 86-90.